

DE BEDRIJFSREVISOREN: EEN BEROEP IN BEWEGING

JAARVERSLAG
2016

INSTITUUT VAN DE BEDRIJFSREVISOREN
KONINKLIJK INSTITUUT

IBR - IRE

E. Jacquainlaan 135/1 – 1000 Brussel – info@ibr-ire.be – www.ibr-ire.be

INHOUDSTAFEL

Woord vooraf	4
Het beroep in cijfers 2016	6
Markante feiten 2016	8
De audithervorming: een kans voor het beroep	10
Deel 1 Algemene activiteiten van het IBR	12
Raad	13
Uitvoerend Comité	13
College van commissarissen	13
Nieuw: Jongerenraad	14
Comité Wetgevende Werkzaamheden	14
Coördinatieceel PCAOB	14
Interne diensten	15
Deel 2	16
Activiteiten van de vaktechnische commissies	16
Commissie Normen	17
Commissie Permanente Vorming	21
Juridische Commissie	23
Commissie SME/SMP	25
Commissie Publieke Sector	27
Commissie Non-Profit	29
Commissie Boekhoudkundige Aangelegenheden	31
Commissie Communicatie & Attractiviteit van het Beroep	33
Internationale Relaties	35
Deel 3	38
Activiteiten onder publiek toezicht	38
Toegang tot het beroep	39
Openbaar Register	42
Kwaliteitscontrole	45
Toezicht	51
Tucht	54
Bijlagen	55
Omzendbrieven, adviezen en mededelingen	55
Lijst van afkortingen	56
COLOFON	56

WOORD VOORAF

2016: Terugblik op een intens en bewogen jaar en vooruitblik op een mogelijke hervorming

Bij het opstellen van het jaarverslag overlopen we de acties en de gebeurtenissen van het voorbije jaar, maar het is ook de ideale gelegenheid om stil te staan bij de uitdagingen voor het nieuwe jaar.

2016 is een jaar vol verandering geweest. Zo was er vooral de omzetting van de twee Europese regelgevingen die ons het meest aanbelangen, enerzijds de boekhoudrichtlijn en anderzijds de audithervorming.

Gewijzigde regels voor de beoordeling en de presentatie van jaarrekeningen en geconsolideerde jaarrekeningen, een nieuw commissarisverslag, externe rotatie, strengere eisen voor onafhankelijkheid en publiek toezicht, één voor één thema's die de nodige analyses en opleidingen vereisen.

De raad, het personeel en de verschillende betrokken commissies van het Instituut zijn deze uitdaging aangegaan met inzet, loyaliteit en vastberadenheid. Het is daarbij steeds hun doel geweest het werkkterrein van het beroep te behouden, de sterke reputatie van het beroep hoog te houden en de aantrekkelijkheid ervan te verhogen, met de garantie dat het publiek toezicht zijn opdracht kan vervullen binnen te rechtvaardigen budgettaire grenzen.

Opmerkelijk is dat de rol die de wetgever toekent aan de bedrijfsrevisor versterkt wordt met de omzetting van deze twee regelgevingen, een erkenning van het belang van de functie van de bedrijfsrevisor binnen de economie in het algemeen.

Aan ons om nu te bewijzen dat deze erkenning gerechtvaardigd is. Dat wordt de komende jaren onze voornaamste uitdaging: onze volledige onafhankelijkheid en de hoogwaardige kwaliteit van onze opdrachten duidelijk maken en voortdurend bewijzen. Die onafhankelijkheid en die hoge kwaliteit zullen een logisch gevolg zijn van de nauwgezette toepassing van de beroepsnormen (die tot de meest veeleisende behoren), de zeer gespecialiseerde bijscholingen, de brede ervaring door de verscheidenheid van onze opdrachten, maar ook van een hoogwaardig publiek toezicht dat volledig onafhankelijk is van het beroep.

Daarbij mogen we ook de selectiviteit van de procedure voor toetreding tot ons beroep niet uit het oog verliezen. Kandidaat-bedrijfsrevisoren moeten niet alleen een uitgebreide kennis hebben van de regelgeving, inzicht kunnen verwerven in de bedrijfsactiviteit en de organisatie van de cliënten en de controlerisico's kunnen identificeren die deze met zich meebrengen. Ze moeten ook een sterke persoonlijkheid hebben, professioneel-kritisch en nauwkeurig zijn en een

pedagogische rol kunnen vervullen. De tweede uitdaging bestaat erin het Instituut van morgen uit te tekenen. Het Instituut moet namelijk niet langer de toezichtopdracht vervullen die het meer dan 30 jaar lang invulde door de kwaliteitscontrole, en die het 9 jaar lang uitvoefende onder de verantwoordelijkheid van de Kamer van verwijzing en instaatstelling, zelfs al zal de kostprijs van het nieuw publiek toezicht meer dan 50% hoger liggen.

Dit is dan ook een gelegenheid om een nieuwe weg in te slaan, om naast de wettelijke opdrachten van het Instituut ook na te denken over zijn rol in het ondersteunen van zijn leden in de uitoefening en de ontwikkeling van hun beroepsactiviteit. Daarbij rijzen twee cruciale vragen: moet de rol van het Instituut beperkt blijven tot de wettelijk voorgeschreven opdrachten of moet het ook (en in welke mate dan) een actieve rol spelen door de leden te ondersteunen, met name via politieke contacten en contacten met andere stakeholders, opvolging van de wetgeving, de helpdesk, opleidingen enz.?

De Raad is hierover een strategische denkoefening begonnen en zal op de volgende algemene vergadering een nieuw mission statement voor het Instituut voorleggen met de bijhorende budgettaire richtlijnen.

Een derde uitdaging is de **aanpassing aan de nieuwe technologieën**. Cliënten digitaliseren hun processen steeds vaker en creëren zo tal van databases die steeds nuttiger en noodzakelijker worden voor de audit. Bedrijfsrevisoren die niet meestappen in deze evolutie zullen snel merken niet langer over de nodige informatie te beschikken.

Zelfs al zal er steeds vaker een beroep worden gedaan op informaticaspecialisten om de auditor te helpen bij zijn controles, toch zal deze laatste de nodige kennis van "IT-audit" moeten hebben om het volledige controleproces te blijven beheersen en niet de hulp van een specialist te hoeven inroepen als de IT-omgeving van de cliënt niet te complex is.

De toepassing van de ISA's voor de controle van de jaarrekening van kleine entiteiten is ook een belangrijk aandachtspunt voor de toekomst. Sommigen zijn van mening dat de ISA's onevenredig of zelfs totaal ongeschikt zijn voor de controle van KMO's.

Deze zienswijze dient echter te worden gerelativeerd. Een proportionele toepassing van de ISA's in functie van de omvang en de complexiteit van de gecontroleerde ondernemingen is mogelijk in de mate dat de auditors een goed begrip van de ISA's hebben zodat de administratieve last voor

deze ondernemingen redelijk blijft. Dit is al het geval voor veel kleine entiteiten, meer bepaald in de verenigingssector, die worden gecontroleerd tegen een lage kostprijs, beduidend lager dan de kosten voor het voeren van hun boekhouding door een andere beroepsbeoefenaar.

Maar het is ook zo dat het inzicht in en de toepassing van de ISA's complex kan zijn. Een proportionele toepassing van de ISA's in functie van de omvang en de complexiteit van de gecontroleerde entiteit vereist meer uitgewerkte en duidelijke toepassingsmethoden en hulpmiddelen.

Er is op dit ogenblik een debat gaande over de vraag of specifieke controlestandaarden uitgewerkt moeten worden, afgestemd op de kleine entiteiten en, meer in het bijzonder, op de contractuele of wettelijke controle van entiteiten die kleiner zijn dan de auditdrempels. Het IBR zal aan dit debat deelnemen door zijn ervaring ter beschikking te stellen en de klemtoon te leggen op het onder alle omstandigheden vereiste kwaliteitsniveau van de controleverslagen. Dit kwaliteitsniveau kan slechts worden bereikt indien, onder andere, deze standaarden toereikende vereisten opleggen en indien de toepassing van deze standaarden aan een adequate kwaliteitscontrole onderworpen is.

Tot slot is het belangrijk om te streven naar meer synergie met de andere instituten van de economische beroepen. Een grotere synergie zou, in voorkomend geval, uiteindelijk kunnen leiden tot een fusie van de drie instituten. De weg naar een dergelijke fusie, met inachtneming van de bijzondere kenmerken en de verwachtingen

van alle betrokken beroepsgroepen, blijkt echter lang en moeilijk te zijn.

In dit verband heeft de Raad van het IBR zijn verwachtingen uiteengezet, vooral met betrekking tot de specialisatie van de beroepsgroepen, de toegang tot het beroep en het bestuur van het nieuw instituut. De vereiste specialisatie van de beroepsgroepen houdt meer in het bijzonder in dat alle beroepsbeoefenaren die controleopdrachten uitvoeren, onderworpen moeten zijn aan dezelfde regels inzake onafhankelijkheid, beroepsuitoefening en toezicht. Het IBR koestert ook kwaliteitsverwachtingen waaraan kan worden voldaan door het organiseren van een passende vorming en toezicht aangepast aan de leden van een gefusioneerd instituut.

Het afgelopen jaar was **intens en bewogen** en voor de komende jaren zal dat niet anders zijn! De Raad zal zich hier samen met het personeel van het Instituut volop voor inzetten, zonder daarbij uit het oog te verliezen dat het de belangrijkste opdracht van het Instituut is en blijft om zijn leden te ondersteunen bij de uitoefening van hun beroepsactiviteit en om de sterke reputatie, de onafhankelijkheid en de professionaliteit van de bedrijfsrevisoren te bevorderen.

Thierry Dupont,
Voorzitter IBR

DE BEDRIJFSREVISOR: VERTROUWENSPARTNER EN TOEGEVOEGDE WAARDE

De bedrijfsrevisor is de wettelijke auditor in België. Hij is een onafhankelijke expert ten dienste van ondernemingen, publieke overheden en de non-profitsector. Zijn verslagen zijn bestemd voor tal van stakeholders zoals investeerders, leveranciers, werknemers, bankiers, klanten. De belangrijkste doelstelling is de betrouwbaarheid te waarborgen van de (geconsolideerde) jaarrekening, waarvan de gebruikers verwachten dat die een getrouw beeld geeft van het vermogen, de financiële toestand en de resultaten van de onderneming.

De ongeveer 1.068 bedrijfsrevisoren oefenen (wettelijke) controleopdrachten uit en voeren, mits het naleven van onafhankelijkheidsregels, advieswerk uit. Naast het bewaken van de kwaliteit van de jaarrekening heeft de wetgever hem ook nog tal van andere opdrachten in de levenscyclus van de ondernemingen toevertrouwd en treedt hij in situaties met uiteenlopende en tegenstrijdige belangen op als onafhankelijke scheidsrechter.

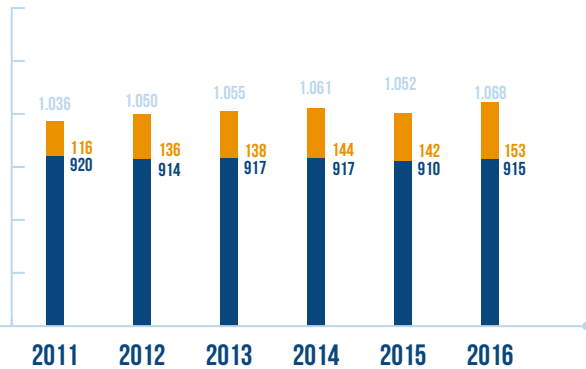
Door in alle onafhankelijkheid en in het algemeen belang te werken, creëert hij zowel bij klanten als bij de belanghebbenden het noodzakelijke vertrouwen. Betrouwbare informatie en vertrouwen is een eerste en noodzakelijke voorwaarde voor economische groei en welvaart.

DE MISSIE VAN HET IBR

Het Instituut van de Bedrijfsrevisoren is de bij wet opgerichte beroepsorganisatie die de bedrijfsrevisor steunt in het vervullen van zijn cruciale rol in het maatschappelijk en economisch bestel: deze van een financiële expert die door zijn onafhankelijkheid, deskundigheid en integriteit een fundamentele schakel is in het creëren van economische stabiliteit en vertrouwen van alle actoren. De belangrijkste opdrachten van het IBR zijn de dienstverlening aan, de permanente vorming en de organisatie van de stage van de bedrijfsrevisor. Het beroep is onderworpen aan een extern publiek toezicht, sinds 1 januari 2017 toegewezen aan het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren, hetgeen rechtstreeks bijdraagt tot het vertrouwen van derden in de betrouwbaarheid van de financiële informatie van ondernemingen en organisaties.

HET BEROEP IN CIJFERS 2016

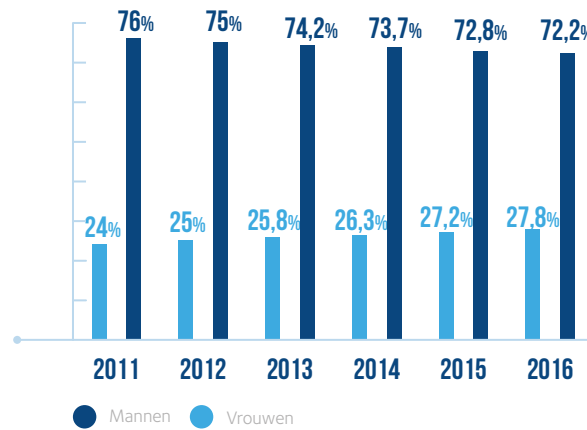
BEDRIJFSREVISOREN (NATUURLIJKE PERSONEN)

- Bedrijfsrevisoren die revisorale opdrachten uitvoeren
- Bedrijfsrevisoren die zich verhinderd verklaren om revisorale opdrachten uit te voeren

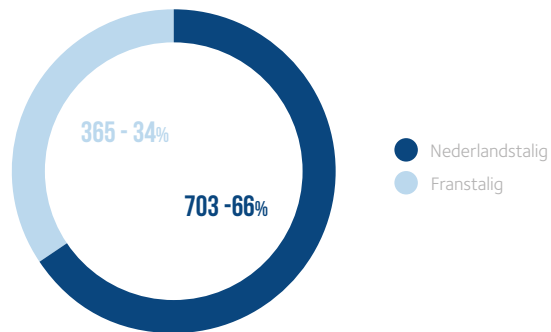
Aantal bedrijfsrevisoren op 31/12/2016
Bron: Openbaar register op 02/02/2017

EVOLUTIE VAN DE VERDELING MANNEN-VROUWEN

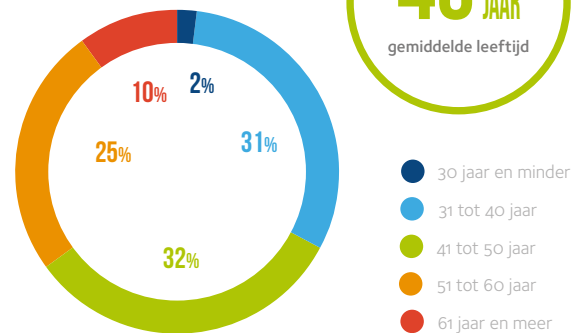

Aantal bedrijfsrevisoren op 31/12/2016
Bron: Openbaar register op 02/02/2017

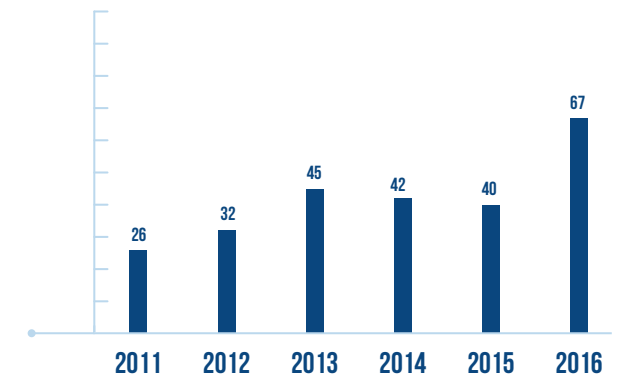
TAAALVERHOUDING

VERDELING PER LEEFTIJDGROEP

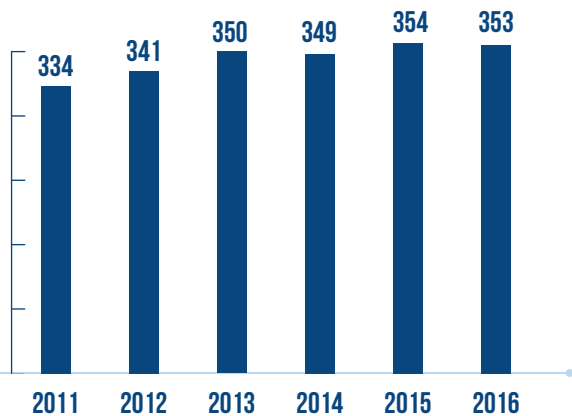

EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE INSTROOM (EEDAFLEGGINGEN)

EVOLUTIE VAN DE ERELONEN

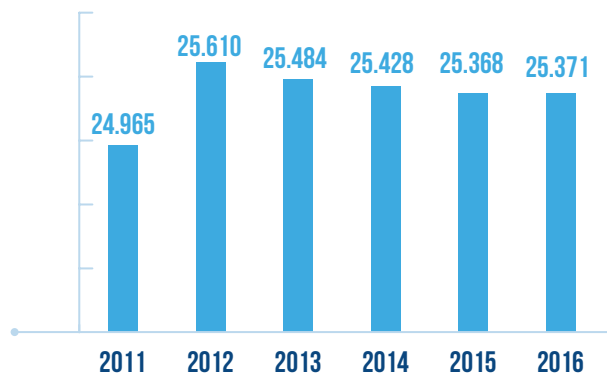
(MANDATEN EN PUNCTUELE OPDRACHTEN EXCLUSIEF VOORBEHOUDEN AAN
BEDRIJFSREVISOREN, IN MIO EURO)

Bron: Aangifte van de bijdragen op 15/03/2017

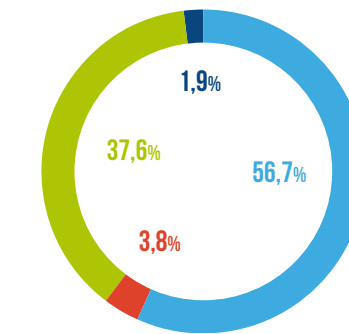
CONTROLE-OPDRACHTEN

(MANDATEN)

Bron: Aangifte van de bijdragen op 15/03/2017

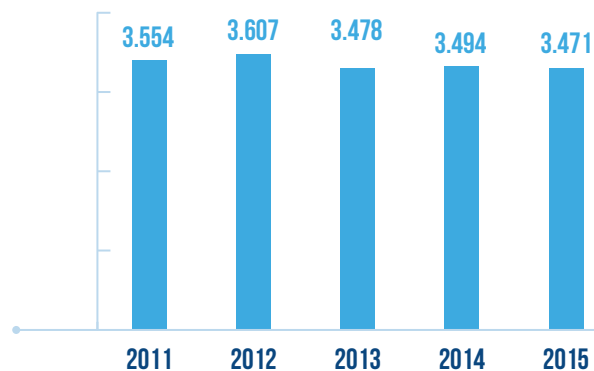
AARD VAN DE OPDRACHT: VERDELING VAN DE OMZET VAN HET BEROEP (2015)

- Commissarismandaten
- Punctuele opdrachten
- Andere opdrachten
 - Andere controleopdrachten: 9,6%
 - Adviesopdrachten: 9%
 - Het voeren van de boekhouding: 1,9%
 - Andere: 17,1%
- Onderaanneming

Bron: Jaarlijkse mededeling 2015 op 15/02/2017

TEWERKSTELLING (VOLTUJDE EQUIVALENTEN)

De grafiek toont de bedrijfsrevisoren (zelfstandigen en bedienden), stagiairs, deskundigen en administratief personeel van revisorenkantoren.

Bron: Jaarlijkse mededeling 2015 op 15/02/2017

MARKANTE FEITEN 2016

MAART 2016

4 maart: [Transacties met verbonden partijen: toelichtingsnota voor Belgische genoteerde vennootschappen](#)

11 maart: [Persbericht: Belgische bedrijfsrevisoren ondersteunen jong Congolees accountantsberoep. IBR ondertekent conventie met nieuwe Congolese beroepsorde.](#)

25 maart: [Nieuwe promotie bedrijfsrevisoren verwelkomt door de Raad.](#)

JUNI 2016

17 juni: [Inwerkingtreding van Verordening \(EU\) nr. 537/2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van OOB's.](#)

SEPTEMBER 2016

28-30 september: [IBR aanwezig op jaarlijks congres van de Franse orde van accountants in Brussel en Dag van de Fiscaliteit van het IAB.](#)

APRIL 2016

12 april: [Algemene Vergadering verkiest nieuwe Raad – Thierry Dupont volgt Daniel Kroes op als voorzitter van het IBR.](#)

JULI 2016

6 juli: [Publicatie in het BS van de wet van 29 juni 2016 houdende diverse bepalingen inzake economie.](#) Artikel 89 betreft bepalingen inzake de bevoegdheden van de tuchtingstanties en de artikelen 90 tot 92 betreffen wijzigingen aan het wetboek van vennootschappen betreffende de duur van het commissarismandaat.

OKTOBER 2016

11 oktober: [Studiedag 'New technologies and digitalization: are auditors facing a revolution?', georganiseerd in samenwerking met IIA Belgium en ISACA Belgium.](#)

NOVEMBER 2016

23 november:

Goedkeuring door de HREB van het ontwerp van norm inzake de toepassing van de nieuwe en herziene Internationale controles-standaarden (ISA's) in België en tot vervanging van de norm van 10 november 2009 inzake de toepassing van de ISA's in België.

24 november: IBR, IAB en BIBF aanwezig met gemeenschappelijke stand op 'Forum for the Future' en 5 conferenties.

24 november: Plenaire Kamer keurt wetsontwerp tot organisatie van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren goed.

29 november: Cofinimmo en Port of Antwerp winnen Award for Best Belgian Sustainability Report.

DECEMBER 2016

2 december: Publicatie brochure 'Impact van de audithervorming op de genoteerde vennootschappen'

7 december: Goedkeuring door de Kamer van de wet tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren

20 december:

"De audithervorming zal het imago van en het vertrouwen in het beroep versterken" (Interview van voorzitter Thierry Dupont in l'Echo).

22 december: Goedkeuring door de HREB van het ontwerp van norm tot wijziging van de bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde ISA's (omzetting boekhoudrichtlijn in art. 144, 1ste lid, 9° W. Venn.).

31 december: Inwerkingtreding van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren.

DE AUDITHERVORMING

DE AUDITHERVORMING: EEN KANS VOOR HET BEROEP

De wet van 7 december 2016 tot omzetting in Belgisch recht van richtlijn 2014/56/EU en van de Europese verordening nr. 537/2014 is het resultaat van een lang proces van twee jaar waarin het IBR vele contacten met de administratieve en politieke overheden van ons land heeft gehad met betrekking tot de door België te lichten opties in het kader van de omzetting van deze Europese regelgeving.

Nieuw publiek toezicht

Voor het beroep is de overdracht van het publiek toezicht op het nieuwe College van toezicht op de bedrijfsrevisoren ongetwijfeld de belangrijkste verandering. Op het ogenblik dat dit artikel wordt geschreven, is het nieuw College nog niet volledig operationeel. Derhalve kunnen we nog geen balans opmaken. Maar net zoals het hele beroep hopen we dat het nieuw College met betrekking tot de kwaliteitscontrole en het toezicht dezelfde aanpak zal volgen als het Instituut. Dit houdt in dat onophoudelijk wordt gestreefd naar het bevorderen van een kwaliteitsvolle uitvoering van de werkzaamheden van de bedrijfsrevisoren zodat ze hun rol als vertrouwenspartner, die essentieel is voor de goede werking van onze economie, ten volle kunnen invullen. Ook al moeten de tekortkomingen van sommige auditors worden bestraft, toch hopen we dat het College zijn opdrachten niet zal uitvoeren vanuit repressief oogpunt.

Laten we onszelf niet voor de gek houden. Voor vele confraters kan een extern toezicht stressvol zijn. Maar het is ook een pluspunt voor de bedrijfsrevisoren dat dit toezicht voortaan wordt uitgevoerd door een van ons beroep volkomen onafhankelijk orgaan. Hierdoor zullen we beschikken over een onbetwistbaar kwaliteitslabel en zal de geloofwaardigheid van de bedrijfsrevisoren ten opzichte van alle *stakeholders* worden vergroot. Dit is een belangrijk concurrentievoordeel dat ons

positioneert als best geplaatste beroepsgroep om assurance opdrachten uit te voeren – ongeacht of het een wettelijke controle of andere attesteringsopdrachten van financiële staten betreft – met toepassing van de meest stringente normen voor de beroepsuitoefening en in alle onafhankelijkheid ten opzichte van onze cliënten en van de marktdeelnemers waarmee zij werken.

Laten we dit kwaliteitslabel inzetten in de ontwikkeling van onze activiteiten.

Externe rotatie

We hebben in het verleden ernstige twijfels geuit over het feit dat de verplichte externe rotatie van auditkantoren de kwaliteit van de commissarisverslagen zou verbeteren. Nu externe rotatie krachtens de Europese verordening voor alle organisaties van openbaar belang verplicht is, kunnen we ons verheugen over de pragmatische aanpak van de Belgische wetgever. Dit houdt in dat ervoor kan worden geopteerd om de maximumperiode van 9 tot 18 jaar voor de controle door eenzelfde kantoor te verlengen, op voorwaarde dat na het verstrijken van de termijn van negen jaar een openbare aanbestedingsprocedure wordt georganiseerd. Dankzij deze unieke optie in Europa is het mogelijk om het driejarig mandaat zoals het al vele jaren in België bestaat – waarborg van de stabiliteit van de markt van de revisorale opdrachten – te combineren met de nieuwe Europese vereisten.

Hoewel colleges van commissarissen in België niet erg gebruikelijk zijn, zijn we er ook mee ingenomen dat de wetgever een verlenging van de maximumperiode van 9 tot 24 jaar voor de controle in geval van een *joint audit* toelaat. De ervaring zal uitwijzen of deze vorm van gezamenlijke controle zich al dan niet in ons land zal uitbreiden.

Met betrekking tot externe rotatie betreuren we vooral het feit dat de Europese markt zodanig versnipperd is dat het hierdoor nodeloos ingewikkeld is geworden om een audit uit te voeren bij vennootschapsgroepen.

Niet-controlediensten

Met betrekking tot de verboden niet-controlediensten had ons land – vóór de auditervorming – al een ruime voorsprong op het Europees recht in de zin dat we sinds 2003 een lijst van zeven op alle commissarissen toepasselijke verboden diensten kenden, terwijl dit niet het geval was op Europees vlak.

Het was voor de wetgevers een bijzonder delicate en moeilijke technische oefening om de vroegere Belgische regels (van toepassing op alle commissarissen) en hun uitzonderingen te combineren met het nieuw Europees normatief kader, dat weliswaar strenger is, maar met een veel beperkter toepassingsgebied, omdat het enkel betrekking heeft op de organisaties van openbaar belang.

De Belgische wetgever heeft getracht het onverzoenlijke te verzoenen, namelijk enerzijds het niet versoepelen van het voormalig Belgisch wetgevend kader en, anderzijds, het vermijden van “gold plating” (verfraaiing van de regelgeving), een in ons land heel frequente praktijk wanneer het gaat om de omzetting van Europese regelgeving in nationaal recht.

Dankzij de goede wil van alle partijen is de definitieve tekst wellicht voor verbetering vatbaar en technisch complex, maar uiteindelijk aanvaardbaar voor ons beroep en onze cliënten. Dit dient te worden benadrukt.

Commissarisverslag

Het nieuw commissarisverslag bevat een aantal significante vormwijzigingen die evenwel geen ommekeer betekenen voor de bedrijfsrevisoren. De beroepsbeoefenaren zullen deze wijzigingen gewoon moeten doorvoeren met het oog op een leesbaarder en bruikbaar verslag voor de gecontroleerde entiteit, haar aandeelhouders en alle *stakeholders*.

Toch betreuren we hier dat de wetgever voor de niet-OOB's niet heeft kunnen weerstaan aan het principe van “gold-plating” door maatregelen op te leggen die niet uitdrukkelijk vereist zijn door Europa.

Veel fundamenteeler echter is de invoering van de kernpunten van de controle – beter bekend onder het Engelse acroniem *KAM “Key Audit matters”* – in het verslag van de commissaris van de organisaties van openbaar belang. Dit houdt in dat de commissaris, met het oog op de onderbouwing van zijn oordeel, voortaan de als meest significant ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang, met inbegrip van de risico's verbonden aan fraude, alsook de opmerkingen van de commissaris in verband met deze risico's, moet beschrijven. Deze hervorming beoogt de relevantie en de informatieve waarde van het commissarisverslag te verhogen.

We hopen dat het nieuw commissarisverslag een grotere toegevoegde waarde zal opleveren voor alle *stakeholders*, alsook zal bijdragen tot een beter functionerend economisch systeem.

Bekendmaking van de erelonen

We betreuren het feit dat de bekendmakingsverplichting voor de erelonen van de commissaris wordt gehandhaafd, zelfs voor de kleinste vennootschappen, waarvoor Europa geen enkele openbaarmakingsvereiste oplegt.

Ondanks herhaalde verzoeken van het IBR heeft de wetgever beslist dat de erelonen van de commissaris hun openbaar karakter moesten behouden, ongeacht de omvang van de gecontroleerde entiteit. We zijn van mening dat, in een economie

waar steeds vaker gebruik wordt gemaakt van aanbestedingen, de systematische bekendmaking van de erelonen van de commissaris een “omweg” invoert. Dit kan de mededinging vervalsen met als gevolg een bovenmatige neerwaartse druk op het niveau van de erelonen terwijl tegelijkertijd de eisen inzake de uitoefening van ons beroep stringenter worden.

Gelet op de steeds meer gedigitaliseerde omgeving is de mededinging tussen auditkantoren weliswaar onmisbaar voor het continu verbeteren van de efficiëntie van onze werkzaamheden, maar een bovenmatige neerwaartse druk op de erelonen is onverenigbaar met de aan ons beroep opgelegde hoge eisen van kwaliteit en volledige onafhankelijkheid.

Aantrekkelijkheid van het beroep

Om het beroep aantrekkelijker te maken en de toegang tot het beroep te vergemakkelijken, met handhaving van zeer hoge eisen, moeten de kandidaten die de stage van bedrijfsrevisor willen aanvragen niet meer vooraf slagen voor een toelatingsexamen.

De wet van 7 december 2016 en het (ontwerp van) koninklijk besluit bepalen dat alle examens zullen worden gespreid over de hele stageduur.

Deze hervorming beoogt de beste studenten tot het auditberoep aan te trekken en de stage te

opwaarderen als een echte bijkomende master van hoog niveau die hen van nut zal zijn gedurende hun gehele beroepsloopbaan.

Conclusie

Allereerst zijn we van mening dat ons beroep zich probleemloos zal aanpassen aan de nieuwe door de audithervorming opgelegde eisen en zijn rol als vertrouwenspartner, die essentieel is voor het goed functioneren van onze economie, zal voortzetten.

De wetgever heeft overigens, naar aanleiding van deze hervorming, de rol van de auditor versterkt.

De audithervorming biedt eerder een kans dan een bedreiging voor ons beroep. Deze hervorming vergroot onze onafhankelijkheid en geloofwaardigheid door ons een uniek kwaliteitslabel te verlenen dat ons van de andere beoefenaars van economische beroepen onderscheidt. Laten we deze kans grijpen.

De Raad van het IBR

Voor een uitvoerige bespreking van de audithervorming verwijzen we naar de slides die kunnen worden geraadpleegd op de [website van het IBR](#).

DEEL 1
**ALGEMENE
ACTIVITEITEN
VAN HET IBR**

ALGEMENE ACTIVITEITEN VAN HET IBR

Van links naar rechts: Daniel Kroes, Hugues Fronville, Dirk Smets, Tom Meuleman, Wim Rutsaert, Thierry Dupont, Luc Verrijssen, Raynald Vermoesen, Patricia Leleu, Eric Mathay, Vincent Etienne, Patrick Van Impe, Lieven Acke en Fernand Maillard.

Van links naar rechts : Eric MATHAY (secretaris-penningmeester), Tom MEULEMAN, Thierry DUPONT, Vincent ETIENNE, Patrick VAN IMPE en Marc BIHAIN (secretaris-generaal)

RAAD

Het IBR wordt geleid door een Raad, samengesteld uit 14 bedrijfsrevisoren, verkozen door de Algemene Vergadering.

De Algemene Vergadering van 22 april verkoos Thierry Dupont tot nieuwe voorzitter van het IBR. Hij volgde daarmee Daniel Kroes op. De nieuwe ondervoorzitter werd Tom Meuleman.

De Algemene Vergadering verkoos ook een nieuwe Raad, samengesteld uit 7 Nederlandstalige en 7 Franstalige leden, die het beheer en de toekomststrategie van het Instituut voor de komende drie jaar zal uitstippelen. Zijn mandaat loopt tot april 2019.

UITVOEREND COMITÉ

Het dagelijks bestuur van het IBR wordt door de Raad toevertrouwd aan een Uitvoerend Comité dat maandelijks vergadert en in 2016 samengesteld was uit vier leden. In 2016 heeft het Uitvoerend Comité 13 keer vergaderd.

COLLEGE VAN COMMISSARISSEN

Joelle BACQ en Carl ROMBAUT

Samenstelling van de Raad in 2016:

Voorzitter	Thierry DUPONT
Ondervoorzitter	Tom MEULEMAN
Leden van de Franse taalrol	Vincent ETIENNE, Hugues FRONVILLE, Patricia LELEU, Fernand MAILLARD, Eric MATHAY (secretaris-penningmeester) en Raynald VERMOESEN
Leden van de Nederlandse taalrol	Lieven ACKE (secretaris), Daniel KROES, Wim RUTSAERT, Dirk SMETS, Patrick VAN IMPE en Luc VERRIJSEN

In 2016 heeft de Raad 19 keer vergaderd. Na elke vergadering wordt een samenvatting van de werkzaamheden en behandelde onderwerpen, met uitzondering van de individuele dossiers, op de website gepubliceerd. De Raad heeft 5 omzendbrieven, 1 advies en 14 mededelingen goedgekeurd die bijdragen tot de ontwikkeling van de rechtsleer. Een overzicht van deze rechtsleer is als bijlage bij dit jaarverslag toegevoegd.

Samenstelling van het Uitvoerend Comité in 2016:

Voorzitter	Thierry DUPONT
Ondervoorzitter	Tom MEULEMAN
Overige leden	Vincent ETIENNE en Patrick VAN IMPE

NIEUW: JONGERENRAAD

De Raad van het IBR besliste het afgelopen jaar om over te gaan tot de oprichting van een Jongerenraad. De oproep tot kandidaatstelling werd verstuurd naar alle bedrijfsrevisoren die maximaal 37 jaar oud zijn en naar alle stagiairs-bedrijfsrevisoren. Daarvan dienden 61 personen hun kandidatuur in, waarvan er 20 werden weerhouden. De Jongerenraad is samengesteld uit zowel jonge bedrijfsrevisoren als stagiairs-bedrijfsrevisoren, de helft Nederlandstalig en de andere helft Franstalig. Er werd bovendien gestreefd naar een evenwicht tussen vertegenwoordigers van de grote, middelgrote en kleine kantoren alsook naar een correct genderevenwicht.

Met dit project wil het IBR de stem van de jonge beroepsbeoefenaars en hun bekommernissen, gerelateerd aan de uitoefening van het beroep en de stage van bedrijfsrevisor, overmaken aan de Raad. Zij wil daarenboven de netwerking tussen jonge beroepsbeoefenaars stimuleren. De Jongerenraad heeft een adviesfunctie en zal aanbevelingen formuleren aan de Raad en de Algemene Vergadering.

Tijdens een eerste vergadering werden reeds een aantal pijnpunten blootgelegd en werd er een selectie gemaakt van onderwerpen waarover de Jongerenraad zich in het komende jaar zal buigen, met name:

- Branding: promotie van het beroep, nauwere contacten met de onderwijsinstellingen;
- Organisatie van de stage: aantrekkelijker maken van het verloop van de stage, de examens en seminars die aan bod komen tijdens de stage moeten relevant zijn voor de uitoefening van het beroep en een goede weerspiegeling zijn van de materies die tijdens het bekwaamheidsexamen aan bod kunnen komen;
- Permanente vorming: aanbod aan seminars actualiseren afgestemd op de evolutie van het beroep, nood aan vorming inzake IT audit, modernisering van de vormingstechnieken (bijvoorbeeld e-learning, vorming op afstand, enz.);
- Wetgeving: evolutie van het beroep ten gevolge van de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving.

Samenstelling: de dames BILLIAUW Sofie, CEULEMANS Catherine, DEPLANCHE Annelies, DEPROST Elise, MEERSMAN Eva, MEESTERS Astrid, MONSIEUR Catherine, STROOBANT Sara, VANDENABEELE Liesbet en WARNANT Audrey en de heren ALEXANDRE Jonathan, DETHIER Laurent, DUMORTIER Gaëtan, GISTELINCK Cedric, GORLIER Benjamin, LECLER Alexandre, MEURICE Thomas, RENDERS Tom, STAS DE RICHELLE Amaury en VAN HOUT Stijn.

De Raad bedankt zowel de kandidaten als de effectieve leden van de Jongerenraad voor hun engagement.

COMITÉ WETGEVENDE WERKZAAMHEDEN

Dit comité, dat maandelijks vergadert, ondersteunt de Raad bij zijn wetgevende en normatieve waakfunctie. Daartoe onderzoekt het systematisch de wetgevende ontwikkelingen die het beroep aanbelangen en organiseert het contacten met de besluitvormers op wetgevend gebied. Aan de wettelijke organen van het IBR stelt het ook de gepaste wetgevende en normatieve teksten (omzendbrieven, adviezen en mededelingen) voor. Het comité beoordeelt daarenboven de opportuniteit om te reageren op de exposure drafts van de IFAC en de Europese Commissie. In 2016 heeft het Comité 10 keer vergaderd.

Samenstelling:

Voorzitter	Thierry DUPONT
Leden	Lieven ACKE, Daniel KROES, Patricia LELEU, Patrick VAN IMPE en Raynald VERMOESEN

COÖRDINATIECEL PCAOB

Deze cel ziet toe op de uitvoering van de registratieverplichting van de leden van het IBR bij de PCAOB, zoals opgelegd door de SEC van de Verenigde Staten. In 2016 heeft de cel PCAOB haar werkzaamheden verdergezet waarbij zij zich heeft vergewist van de bijwerking van de gegevens die werden vrijgegeven ten tijde van de registratie (*Annual Report Form*) door de betrokken bedrijfsrevisorenkantoren.

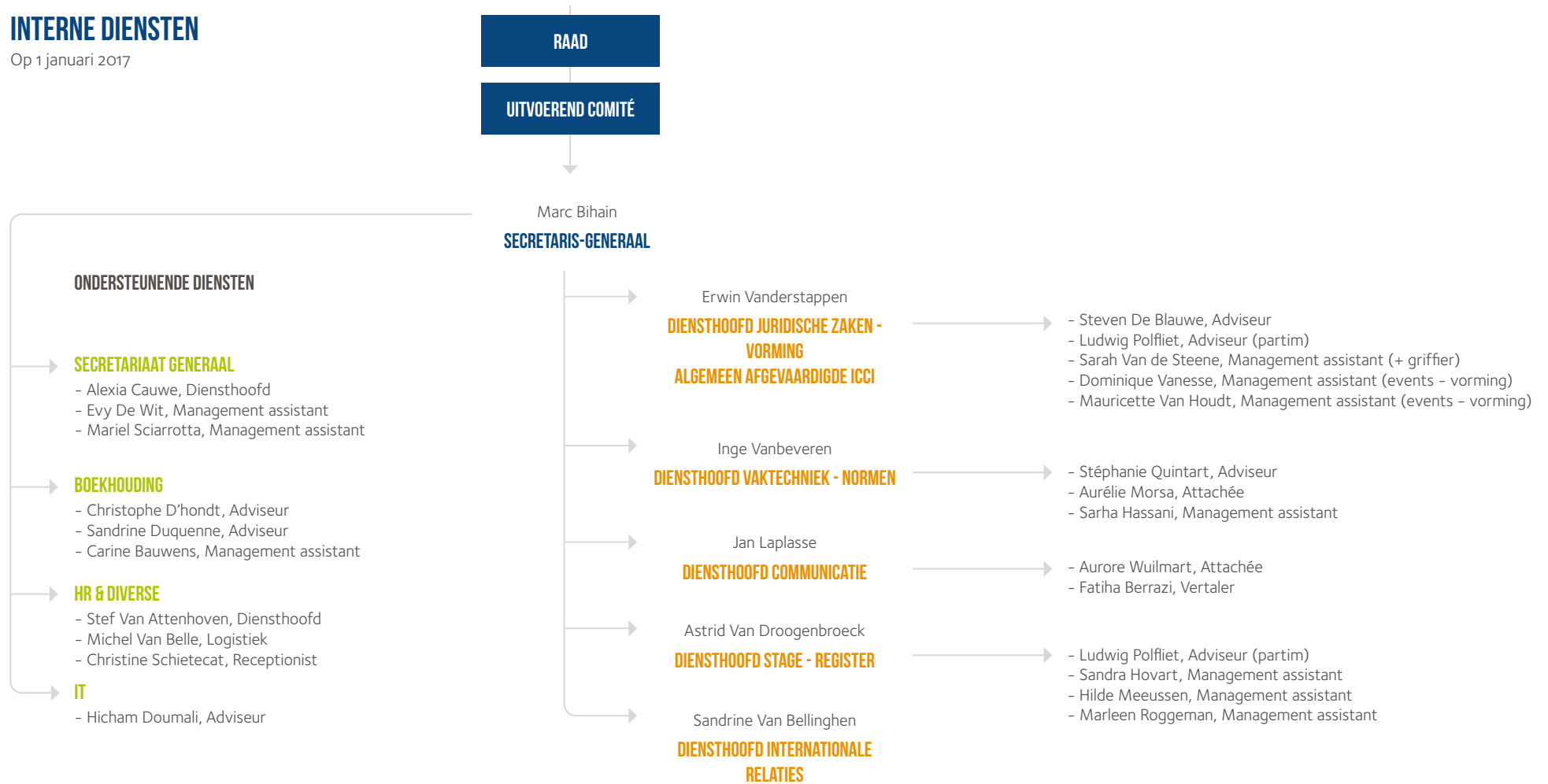
De coördinatiecel staat open voor alle bedrijfsrevisoren met dezelfde hoedanigheid of die een mandaat uitoefenen in een specifieke sector.

Voorzitter	Tom MEULEMAN
------------	--------------

INTERNE DIENSTEN

Op 1 januari 2017

DEEL 2

ACTIVITEITEN VAN DE VAKTECHNISCHE COMMISSIES

COMMISSIE NORMEN

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitster	Patricia LELEU
Ondervoorzitter	Wim RUTSAERT
Leden	Gert CLAES (vanaf 23/09/2016), Ghislain DOCHEN , Hugues FRONVILLE (tot 23/09/2016) Marie-Noëlle GODEAU , Luis LAPERAL , Marleen MANNEKENS , Carl ROMBAUT , Dries SCHOCKAERT , Hélène SPEGELAERE (vanaf 23/09/2016), JAN VAN BRABANT (tot 23/09/2016), Jacques VANDERNOOT en Olivier VERTESEN
Secretariaat	Inge VANBEVEREN

Aantal vergaderingen: 15

Patricia LELEU,
Voorzitster van de Commissie
Normen

WERKGROEPEN DIE VERSLAG UITBRENGEN AAN DE COMMISSIE

- Andere attesteringen
- Bijzondere opdrachten
- Commissarisverslag
- Mutualiteiten
- Diamantsector
- Auteursrechten

KERNTHEMA'S 2016

- Insterinstitutenaanbeveling "WCO": goedgekeurd door de HREB en de minister van Economie
- Ontwerp van norm inzake de toepassing van de nieuwe en herziene Internationale controlestandaarden (ISA's) in België: goedgekeurd door de HREB
- Ontwerp van norm tot wijziging van de bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde internationale auditstandaarden (ISA's) (omzetting van de boekhoudrichtlijn): goedgekeurd door de HREB
- Ontwerp van norm inzake de opheffing van bepaalde normen en aanbevelingen van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren (IBR): openbare raadpleging gestart op 22 december 2016
- Impact van de wet van 7 december 2016 in het bijzonder op het commissarisverslag: ontwerp van herziening van de bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde ISA's
- Praktische nota's die de gevolgen van de toepassing van de ISA's en ISRE's op de bijzondere opdrachten toelichten
- Ondersteuning van de bedrijfsrevisoren bij het uitvoeren van audits: aandachtspunten in bepaalde sectoren
- Toepassing van de ISA's in kleinere entiteiten ("scalability"): update Pack PE-KE en ISA-checklists, bijdragen aan FAQs, voorbeelden van bevestigingsbrieven
- Nauwgezette opvolging van en bijdrage aan de Europese en internationale evoluties (IAASB)

MISSIE

Belast met de ontwikkeling van het normatief beroepskader ontwikkelt de Commissie Normen voor de beroepsuitoefening de normen voor de beroepsuitoefening en de auditdoctrine, rekening houdend met de Belgische en Europese context en met de evoluties van het internationaal kader, en dit zowel op het vlak van de wettelijke controleopdracht van de commissaris als in het kader van andere wettelijke of contractuele opdrachten, zoals de bijzondere opdrachten of andere attesteringen.

1. Normen en aanbevelingen

1.1. Goedkeuring door de HREB en de minister van Economie van de Interinstitutenaanbeveling “WCO”

De wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen (WCO) werd herhaaldelijk gewijzigd. Bij de wijzigingen ingevolge de wet van 27 mei 2013 werd aan de economische beroepsbeoefenaars een nieuwe rol toegekend. Hierbij gaat het om een rol in de “preventieve fase”, met name de detectie en de melding, als om een taak in de “remediërende fase”, zijnde de toezichts- en bijstandsoopdrachten, die bestaan in het objectiveren van de informatie aangeleverd door het bestuursorgaan teneinde de rechter toe te laten een punctuele situatie correct in te schatten.

Samen met het IAB en het BIBF werd een Interinstitutenaanbeveling inzake de opdrachten voor de bedrijfsrevisor, de externe accountant, de externe belastingconsulent, de externe erkende boekhouder of de externe erkende boekhouder-fiscalist in het kader van artikel 10, vijfde lid, artikel 12, § 1, vijfde lid en artikel 17, § 2, 5° en 6° van de wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen uitgewerkt, waaraan de Commissie normen actief heeft bijgedragen.

Deze aanbeveling werd aangenomen door de Raad van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren op 26 februari 2016 en werd goedgekeurd door de Hoge Raad voor de Economische Beroepen op 16 maart 2016 en door de minister bevoegd voor Economie op 30 mei 2016.

De aanbeveling is van toepassing voor wat de bedrijfsrevisoren betreft, vanaf de datum van publicatie van het bericht tot goedkeuring door de minister van Economie in het Belgisch Staatsblad, hetzij 8 juni 2016.

1.2. Goedkeuring door de HREB van het ontwerp van norm inzake de toepassing van de nieuwe en herziene Internationale controlestandaarden (ISA's) in België en tot vervanging van de norm van 10 november 2009 inzake de toepassing van de ISA's in België

De internationale controlestandaarden (International Standards on Auditing, ISA's) zijn in België van toepassing sinds de goedkeuring door de Hoge Raad voor de Economische Beroepen en de minister van Economie van de norm van 10 november 2009 inzake de toepassing van de ISA's in België, en meer bepaald op de controle van

“2016 was een bijzonder actief jaar op normatief vlak en in 2017 zullen de meeste van deze wijzigingen geconcretiseerd worden. De nieuwe ISA's met betrekking tot het commissarisverslag en de uitvoering van de Europese audithervorming zullen voor het beroep significante uitdagingen inhouden op het gebied van vorming, verwerking en communicatie van deze veranderingen aan de stakeholders. Deze wijzigingen betreffen alle controles en zullen bijdragen tot een nog grotere versterking van de kwaliteit en de toegevoegde waarde van de audit. De Commissie normen voor de beroepsuitoefening zal zich blijven inzetten voor het ter beschikking stellen van tools die het beroep klaarstomen voor deze nieuwe vereisten.”

Patricia LELEU - Voorzitter van de Commissie Normen

financiële overzichten (audit) met betrekking tot de boekjaren afgesloten vanaf 15 december 2014.

De International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) heeft sindsdien een aantal ISA's herzien en een nieuwe standaard, ISA 701, aangenomen. Op internationaal vlak zijn deze van toepassing op controles van financiële overzichten over verslagperioden afgesloten op of na 15 december 2016. Ingevolge deze nieuwe en gewijzigde ISA's werden ook andere ISA's gewijzigd.

Van 30 juni 2016 tot 16 augustus 2016 organiseerde de Raad van het IBR een openbare raadpleging omtrent het ontwerp van norm dat beoogt deze nieuwe en herziene ISA's in België van toepassing te maken. Dit ontwerp van norm, dat werd voorbereid door de Commissie normen, voorziet een inwerkingtreding van deze ISA's voor de controle van alle financiële overzichten (audit) met betrekking tot boekjaren die op of na 17 juni 2016 aanvangen. Het ontwerp van norm werd door de HREB goedgekeurd op 23 november 2016 en ligt ter goedkeuring voor bij de minister van Economie.

Voorwaarde voor de toepassing van deze nieuwe en herziene ISA's is hun vertaling naar het Nederlands en het Frans en publicatie ervan op de website van het IBR. In samenwerking met de CNCC (Compagnie nationale des Commissaires aux comptes) en de NBA (Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants) heeft de Commissie normen gezorgd voor de vertalingen van ISA 701 en de herziene ISA's. Deze staan ter beschikking op de website van het IBR.

1.3. Goedkeuring door de HREB van het ontwerp van norm tot wijziging van de bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde internationale auditstandaarden (ISA's) (omzetting van de boekhoudrichtlijn)

De wet van 18 december 2015 tot omzetting van Richtlijn 2013/34/EU van 26 juni 2013 van het Europees Parlement en van de Raad betreffende de jaarlijkse financiële overzichten, geconsolideerde financiële overzichten en aanverwante verslagen van bepaalde ondernemingsvormen, tot wijziging van Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad ("de boekhoudrichtlijn") heeft toenmalig artikel 144, eerste lid, van het Wetboek van vennootschappen gewijzigd en een vermelding in 9° ingevoegd. Met deze vermelding dient te worden aangegeven of de documenten die overeenkomstig artikel 100 moeten worden neergelegd zowel qua vorm als inhoud de door dat Wetboek verplichte informatie bevatten.

Omdat deze bepaling in werking trad voor de boekjaren geopend vanaf 1 januari 2016, kon de herziening van de bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde ISA's niet worden afgewacht. Bijgevolg werd deze norm reeds een eerste maal gewijzigd, na een openbare raadpleging die liep van 27 juni 2016 tot 16 augustus 2016. Dit ontwerp van norm werd door de HREB goedgekeurd op 14 december 2016 en ligt ter goedkeuring voor bij de minister van Economie.

De bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde internationale controlestandaarden (ISA's) – Het commissarisverslag in het kader van een controle van financiële overzichten overeenkomstig de artikelen 144 en 148 van het Wetboek van ven-

nootschappen en andere aspecten met betrekking tot de opdracht van de commissaris zal aangepast worden aan de vereisten die voortvloeien uit de Europese audithervorming en aan de nieuwe en herziene ISA's. Een openbare raadpleging inzake deze herziening wordt gelanceerd begin 2017.

2. De wet van 7 december 2016

De Europese verordening Nr. 537/2014 van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang en tot intrekking van Besluit 2005/909/EG van de Commissie en de omzetting van de Europese richtlijn 2014/56/EU van 16 april 2014 tot wijziging van Richtlijn 2006/43/EG betreffende de wettelijke controles van jaarrekeningen en geconsolideerde jaarrekeningen bevatten nieuwe vereisten inzake de controleverklaring. Deze audithervorming werd in België omgezet door de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren.

Krachtens de wet van 7 december 2016 wordt het toezicht op de bedrijfsrevisoren uitgevoerd door het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren, opgericht bij artikel 32 van voormelde wet. Dit College onderwerpt de bedrijfsrevisoren tevens aan een kwaliteitscontrole en neemt de door de wet voorziene maatregelen in dit kader. Voormelde wet integreert tevens de bepalingen inzake de onafhankelijkheid van de bedrijfsrevisoren. De normen van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren (IBR) inzake de kwaliteitscontrole d.d. 2 juli 2008 alsook de normen inzake bepaalde aspecten die verband houden met de onafhankelijkheid van de commissaris d.d. 30 augustus 2007 zijn bijgevolg zonder voorwerp geworden en dienen opgeheven

te worden. Daarom werd een ontwerp van norm inzake de opheffing van bepaalde normen en aanbevelingen van het IBR aan openbare raadpleging voorgelegd tussen 22 december 2016 en 31 januari 2017. Dit ontwerp van norm beoogt ook de opheffing van de vroegere controlenormen en –aanbevelingen te bevestigen.

Deze wet heeft ook de artikelen 143, 144 en 148 van het Wetboek van vennootschappen inzake het commissarisverslag aangepast. Ook werd een nieuw artikel 526bis, §6, 5° ingevoerd in het Wetboek van vennootschappen met betrekking tot het aanvullend verslag aan het auditcomité dat door de commissaris van een organisatie van openbaar belang dient uitgebracht te worden en tot bepaalde specifieke vermelding die hierin opgenomen moeten worden.

Samen met de nieuwe en herziene ISA's hebben deze wijzigingen een impact op de vorm en de structuur van het commissarisverslag. De werkgroep "commissarisverslag" van de Commissie normen heeft dan ook een ontwerp van herziening van de bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde ISA's uitgewerkt, waaraan een aantal modelverslagen werden gehecht. Deze herziening ligt ter openbare raadpleging voor van 30 januari 2017 tot en met 17 maart 2017.

3. Bijzondere opdrachten

De Commissie Normen heeft in 2016, onder leiding van haar werkgroep "Bijzondere opdrachten", praktische nota's geschreven, die toelichting verstrekken over de wijze waarop de in België van toepassing zijnde internationale standaarden toegepast moeten worden op de bijzondere opdrachten en, in voorkomend geval, op de door het IBR reeds

aangenomen normen met betrekking tot de bijzondere opdrachten. De eerste twee gepubliceerde praktische nota's betreffen het interimdividend en de wijziging van het maatschappelijk doel.

4. Sectorspecifieke werkgroepen

Binnen de Commissie normen voor de beroepsuitoefening werden een aantal sectorspecifieke werkgroepen opgericht: Mutualiteiten, Diamantsector, Auteursrechten, Openbare instellingen van sociale zekerheid. Binnen deze werkgroepen wordt gewerkt aan modelverslagen en dit in overleg met de diverse *stakeholders* in de verschillende sectoren teneinde de rol van de bedrijfsrevisor te laten evolueren in functie van de normatieve en wetgevende ontwikkelingen rekening houdend met de verwachtingen van de *stakeholders*.

5. Ontwikkeling van tools voor de toepassing van de ISA's

Zowel de Europese audithervorming als de ISA's voorzien dat de concrete toepassing daarvan aangepast is aan de eigenschappen van elke aan een controle onderworpen entiteit, meer bepaald: de omvang (KMO), de complexiteit en de aard daarvan (bijv. verenigingen). Deze proportionele toepassing van de ISA's ("scalability") staat dan ook voorop.

Bijgevolg heeft de Commissie normen ook in 2016 meegewerkt aan het ter beschikking stellen van diverse hulpmiddelen op de website van het ICCI.

5.1. Toepassingsgerichte teksten in de ISA's met betrekking tot kleinere entiteiten

Op de website van het ICCI werd een document gepubliceerd waarin wordt gewezen op de belangrijkste in de ISA's opgenomen toepassingsgerichte

teksten (A-paragrafen) die betrekking hebben op kleine entiteiten.

Dit document werd opgesteld door de werkgroep ISA en ISQC 1 – een gezamenlijke werkgroep van de Commissies normen en SME/SMP – en is bedoeld om de confraters die de controle van een kleine entiteit uitvoeren, in staat te stellen gemakkelijker kennis te nemen van de specifiek voor deze entiteiten geldende overwegingen die zijn opgenomen in de ISA's.

Het betreft toepassingsgerichte teksten die een toelichting geven bij de vereisten van de ISA's waarnaar ze verwijzen.

5.2. Update van het Pack PE-KE en van de ISA checklists

Naar aanleiding van de eerste resultaten van de controles uitgevoerd overeenkomstig de ISA's, is de werkgroep ISA en ISQC 1 tot het besef gekomen dat zowel het Pack PE-KE als de ISA checklists dienen te worden aangepast teneinde bijkomende meer pragmatische tools te kunnen verstrekken.

De werkgroep ISA en ISQC 1 heeft meer bepaald de in de leidraden voor de kwaliteitscontrole 2015 en 2016 gestelde vragen geanalyseerd teneinde zich ervan te vergewissen dat er tools voorhanden zijn om hierop een antwoord te verstrekken. Een nieuwe versie van het Pack PE-KE (v3.0) werd ter beschikking gesteld op de website van het ICCI.

Verder is er ook een lijst van wijzigingen in de ISA checklists beschikbaar gesteld.

5.3. Frequently Asked Questions

Op de website van het ICCI werd een rubriek "FAQs" gecreëerd waar de meest gestelde vragen worden behandeld omtrent de toepassing van de ISA's, de ISRE's en ISQC 1.

5.4. Bevestigingsbrieven

Ook werd op de website van het ICCI een aantal voorbeelden van bevestigingsbrieven gepubliceerd. Deze voorbeelden bevatten de schriftelijke bevestigingen zoals vereist door ISA 580 en de andere van kracht zijnde normen, rekening houdend met het in België van toepassing zijnde boekhoudkundig referentiestelsel.

6. Internationale en Europese evoluties

6.1. IAASB

De Commissie normen heeft ook in 2016 nauwgezet de internationale en Europese evoluties opgevolgd en heeft een actieve rol gespeeld bij de voorbereiding van de antwoorden van de Raad van het IBR op de *exposure drafts* van de IAASB, hoofdzakelijk wat de evoluties van het verslag van de auditor betreft.

De Commissie normen wil proactief blijven bijdragen aan de evolutie van de beroepsnormen en volgt dan ook van dichtbij de werkzaamheden op van de IAASB. Inge Vanbeveren, die het secretariaat van de Commissie normen verzekert, is bovendien sinds 1 januari 2015 aangeduid als *Technical Advisor* van de heer Marc Pickeur, *Board Member* van de IAASB. Dit mandaat loopt tot 31 december 2017.

COMMISSIE PERMANENTE VORMING

Gisèle VANDEWEERD,
Voorzitster van de Commissie
Permanente Vorming

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitster	Gisèle VANDEWEERD
Leden	Pascal CELEN (tot september 2016), Kathleen DE BRABANDER (tot mei 2016), Fabio DE CLERCQ (vanaf juni 2016), Annie DE WILDE , Faska KHROUZ , Fernand MAILLARD , Luc RAVERT , Wendy SAMAN , Luc R. VAN DEN ABEELE , Bernard VAN DEN BORRE (vanaf oktober 2016) Wim VAN GASSE , Lodewijk VERCAMMEN en Christel WYMEERSCH
Secretariaat	Stef VAN ATTENHOVEN

Aantal vergaderingen: 7

MISSIE

De Commissie Vorming heeft als opdracht:

- het jaarlijks aan de Raad voorstellen van een vormingsprogramma aangepast aan de professionele behoeften van de bedrijfsrevisoren en zorgen voor een zorgvuldige selectie van kwaliteitsvolle sprekers. Bij het voorstel van dit vormingsprogramma houdt de Commissie rekening met de actualiteit van de onderwerpen, de noden van het beroep, de belangstelling voor bepaalde onderwerpen en het unieke karakter van bepaalde thema's (d.w.z.: seminars die enkel via het IBR worden aangeboden);
- het instaan voor de organisatie en de kwaliteitscontrole van de seminars, onder meer door middel van evaluaties;
- het opvolgen van de internationale ontwikkelingen op het gebied van de permanente vorming (*FEE Education Working Party – IFAC – IAESB*) en het nagaan en bewaken van de conformiteit van de norm voor de permanente vorming met voormelde ontwikkelingen;
- in het kader van de voorafgaandelijke goedkeuring van de vormingsprogramma's van de bedrijfsrevisorenkantoren: de voorgelegde dossiers analyseren en, in voorkomend geval, bespreken in de Commissie, teneinde tot een collegiale beslissing te komen.

1. Kenmerken van het vormingsprogramma 2016

Het programma 2016–januari 2017 omvatte 93 seminars die 42 verschillende thema's behandelden m.b.t. audit en controle, recht, ISA's, IAS/IFRS, consolidatie en plichtenleer. Bovendien werd er een vormingscyclus "Bijzondere opdrachten – MiFID gedragslijnen" georganiseerd en was er nog ruimte voor 6 workshops.

Liefst 43 seminars betroffen audit en controle. Twee ervan hadden betrekking tot de module "Non for profit", zeven waren gewijd aan thema's in de publieke sector. Vorig jaar konden we duidelijk een toegenomen belangstelling vaststellen voor deze "publiek sector" seminars. Niet verwonderlijk, want het is stilaan algemeen bekend dat er hier nieuwe opdrachten zijn weggelegd voor de bedrijfsrevisoren. Naast de klassieke thema's was er binnen het luik audit en controle uiteraard aandacht voor de actualiteit: seminars rond de boekhoudrichtlijn en het boekhoudrecht, de omzetting van de auditrichtlijn genoten veel belangstelling. Een nieuwigheid betrof een seminarie rond "Sustainability reporting". De weinig talrijke deelnemers toonden zich zeer enthousiast. Ook al omdat de overtuiging leeft dat ook in dit domein nieuwe opdrachten zijn weggelegd, zal dit seminarie ook in 2017 worden hernomen.

Primeur dit jaar was de ontubbeling van de zeer populaire seminars "Update fiscaliteit: actualiteit vennootschapsbelasting op inkomsten 2016" en "De bedrijfsrevisor en de vennootschapswetgeving: actualiteit en special topics". Dat maakte het mogelijk dat we niemand moesten ontgoochelen wegens "volzet", een initiatief dat, gezien de vele reacties, werd geapprecieerd.

5.515

personen namen deel aan een vormingsactiviteit in 2016: een nieuw record

2. Evalueren en voorstellen indienen

De 87 seminars werden bijgewoond door in totaal 5248 deelnemers. Daarvan waren 77,99 % bedrijfsrevisoren. Dit betekent een gemiddelde aanwezigheid van 57 deelnemers per seminarie.

De seminars werden in 2016 over het algemeen positief geëvalueerd via het vereenvoudigde evaluatieformulier: een gemiddeld percentage van 78,53 % voor de algemene beoordeling, van 78,97 % voor de didactische benadering en van 74,49 % voor de documentatie.

De Commissie blijft er voortdurend naar streven om het programma nog meer te laten beantwoorden aan de wensen van de deelnemers en inzonderheid het beroep. In dat verband besteedt de Commissie veel aandacht aan de evaluaties. Niet alleen de evaluatie op zich is belangrijk, zeker ook de voorstellen voor andere seminariethema's zijn van groot belang. Elk voorstel wordt besproken tijdens de vergaderingen van de Commissie.

De Commissie stelt echter vast dat bij bepaalde seminars slechts een beperkte minderheid van de deelnemers het evaluatieformulier invult, zodanig dat de evaluatie van sommige seminars niet langer relevant is. Vandaar de herhaalde oproep aan sprekers om te vragen het formulier in te vullen en aan de deelnemers om heel even de

tijd te nemen met als enige doel: het vormingsprogramma verder optimaliseren.

3. Informatiesessies

Er werd op 15 maart een informatiesessie georganiseerd (Nederlands en Frans) rond "Pension Risks MasterClass, - actuary and auditor face". Hieraan namen 56 bedrijfsrevisoren deel.

4. Studiedagen

De studiedag (in het Engels) rond *New technologies and digitalization: are auditors facing a revolution?* in oktober kende met 183 deelnemers heel wat succes. Ongeveer één derde van de bezoekers waren niet-bedrijfsrevisoren. De studiedag over de financiële verslaggeving van lokale besturen (*Best Practices*) telde 153 deelnemers.

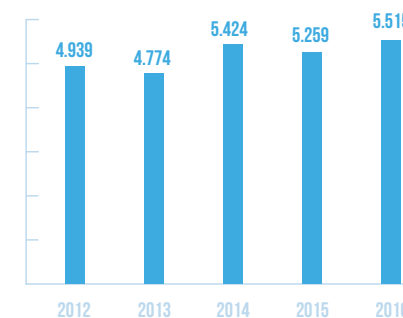
5. Regionale ontmoetingen van het beroep

In het najaar organiseerde het IBR zijn traditionele regionale avondontmoetingen. Dit jaar werden er vijf ontmoetingsbijeenkomsten gepland, waarvan drie in het Nederlands en twee in het Frans.

In het kader van een nieuwe interactieve formule werden de belangrijkste gevolgen van de audithervorming op het beroep en ons Instituut voorgesteld en konden de deelnemers hun mening geven over

de wijze waarop het IBR zich in de toekomst best organiseert. Deze belangrijke thematiek zorgde alvast voor een hoge opkomst van 198 deelnemers.

AANTAL DEELNEMERS VORMINGSACTIVITEITEN

"De context van een snel evoluerende economie is niet alleen een uitdaging voor ons beroep maar biedt ook opportuniteiten waar we met ons vormingsaanbod antwoorden moeten op vinden".

Gisèle VANDEWEERD, Voorzitster van de Commissie Permanente Vorming

JURIDISCHE COMMISSIE

Raynald VERMOESEN,
Raadslid, Voorzitter van de
Juridische Commissie

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitter	Raynald VERMOESEN
Leden	Lieven ACKE (bedrijfsrevisor), Jean-Philippe BONTE (bedrijfsjurist), Herman BRAECKMANS (professor UA – advocaat), Arnaud CLYBOUW (bedrijfsrevisor), Christine DARVILLE (VBO) (tot november 2016), Sarah DE GEYTER (Agoria), Annelies DE WILDE (GUBERNA) (vanaf november 2016), Ann DIRKX (NBB), Paul Alain FORIERS (professor ULB – advocaat), Hugues FRONVILLE (bedrijfsrevisor), Jean-Paul KOEVOETS (bedrijfsrevisor), Mehdi KOOCHEKI (ABVV) (vanaf november 2016), Thierry LHOEST (FSMA), Koen MEESTERS (ACV) (tot november 2016), Henri OLIVIER (professor emeritus ULg), Luk OSTYN (bedrijfsrevisor), Erik PEETERMANS (VBO) (vanaf november 2016), Gilberte RAUCQ (erenotaris), Daniel VAN CUTSEM (bedrijfsrevisor), Laurence VAN EYCKEN (bedrijfsjurist) en Thierry VAN LOOCKE (bedrijfsrevisor). Deze personen zetelen in persoonlijke naam en verbinden gezinszins de organisatie waaraan ze verbonden zijn.
Secretariaat	Steven DE BLAUWE , Erwin VANDERSTAPPEN en Victor YANGANDI (tot augustus 2016)

Aantal vergaderingen: 5

MISSIE

De Juridische Commissie verleent juridische bijstand aan de organen en de commissies van het IBR door adviezen te verstrekken en mee te werken aan het uitwerken van de rechtsleer om gedragslijnen ten behoeve van de bedrijfsrevisoren uit te stippelen. De Commissie buigt zich ook over juridische (ontwerp)adviezen van de Stichting ICCI die op vraag van de bestuurders van het ICCI aan haar worden voorgelegd.

De Juridische Commissie is samengesteld uit bedrijfsrevisoren en, in de meerderheid, uit personen uit de academische wereld, de advocatuur, het notariaat, de publieke overheden, de diverse maatschappelijke geledingen, enz. Deze diversiteit creëert een unieke gelegenheid om ideeën en ervaringen met elkaar te confronteren.

De aan de Commissie voorgelegde vragen hebben meestal betrekking op het vennootschapsrecht of op de regelgeving in verband met de organisatie van het beroep van bedrijfsrevisor, met uitzondering van het fiscaal recht. Bovendien heeft de Juridische Commissie aandacht voor de wetgevende hervormingen die op het bedrijfsrevisoraat betrekking hebben.

KERNTHEMA'S 2016

- Statuut en houding van de commissaris benoemd in overtreding van de wetgeving inzake overheidsopdrachten
- Omzetting in Belgisch recht van de Europese audithervorming

“De aan de Juridische Commissie voorgelegde vragen hebben meer bepaald betrekking op het vennootschapsrecht en op de voorschriften in verband met de organisatie van het beroep. In 2016 heeft de Juridische Commissie veel aandacht besteed aan de Europese audithervorming en meer in het bijzonder aan de omzetting ervan in Belgisch recht.”

Raynald VERMOESEN, Voorzitter van de Juridische Commissie

Dankwoord en verwelkoming

De Juridische Commissie dankt mevrouw Christine DARVILLE voor haar constructieve inbreng gedurende vele jaren en verwelkomt van harte de heer Erik PEETERMANS die haar opvolgt.

Zij dankt ook de heer Koen MEESTERS en verwelkomt van harte de heer Mehdi KOOCHEKI die hem opvolgt. Tot slot verwelkomt de Juridische Commissie voor het eerst een vertegenwoordiger van GUBERNA in de persoon van mevrouw Annelies DE WILDE, die hartelijk wordt ontvangen.

Activiteiten

In 2016 heeft de Juridische Commissie vijf maal vergaderd en de volgende onderwerpen besproken:

- Benoemingsmodaliteiten voor de commissaris;
- Inbreng in natura van de naakte eigendom van een schuldvordering;
- Toegang tot de werkdocumenten van een commissaris;
- Verslag van niet-bevinding;
- Statuut en houding van de commissaris benoemd in overtreding van de wetgeving inzake overheidsopdrachten;
- Beroepsgeheim in het kader van het communiceren van de kernpunten van de controle;
- Tweedeling tussen het Wetboek van vennootschappen en de ISA's;
- De met governance belaste personen overeenkomstig ISA 260;
- Het afzien van de uitkering van interimdividenden en van tussentijdse dividenden; en
- Omzetting in Belgisch recht van de Europese audithervorming.

COMMISSIE SME/SMP

Inge SAEYS,
Voorzitster van de
Commissie SME/SMP

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitster	Inge SAEYS
Leden	Geneviève BUELENS, Christel DE BLANDER, Marie-Chantal DEBROUX-LEDDET, Nicolas DUMONCEAU, Vincent DE WULF, Thierry DUPONT, Marc MARIS (vanaf 23 september 2016), Jean NICOLET (tot 23 september 2016), Jean-Benoît RONSE DE CRAENE, Jan VAN BRABANT (tot 23 september 2016), Jacques VANDERNOOT, Guy VAN DE VELDE en Olivier VERTESEN (vanaf 23 september 2016)
Secretariaat	Sandrine VAN BELLINGHEN

Aantal vergaderingen: 8

ORGANEN DIE VERSLAG UITBRENGEN AAN DE COMMISSIE

- Werkgroep ISA en ISQC 1
- Cel SP

KERNTHEMA'S 2016

- Deelname aan het opstellen van FAQ ISA en ISQC1 (gepubliceerd op de website van het ICCI)
- Uitwerking van checklists over risicoanalyses per sector
- Update van de checklists ISA en het Pack PE-KE (v3) (gepubliceerd op de website van het ICCI)

MISSIE

Via verschillende acties zorgt de Commissie SME/SMP voor de ondersteuning van een specifieke dienstverlening aan de kleine en middelgrote bedrijfsrevisorenkantoren door de samenwerking tussen deze kantoren. Zij geeft input aan de Commissie Communicatie & Attractiviteit van het beroep ter promotie van het imago van het beroep, in het bijzonder bij de KMO's.

“Een specifieke dienstverlening bieden aan de kleine en middelgrote bedrijfsrevisorenkantoren evenals aan hun cliënteel, voornamelijk KMO's, behoort tot de kern van de handelingen van de Commissie SME/SMP.”

INGE SAEYS, Voorzitster van de Commissie SME/SMP

1. Hulpmiddelen voor de KMO's

De werkgroep ISA en ISQC 1 heeft de uitwerking verdergezet van de meest frequente vragen en antwoorden (FAQ) met betrekking tot de ISA's en ISQC 1, via een tweede reeks FAQ die half 2016 op de website van het ICCI werden gepubliceerd. De werkgroep werkt deze FAQ regelmatig bij en bereidt nog andere vragen en antwoorden voor.

In 2016 heeft de Commissie via de werkgroep ISA en ISQC1 het Pack PE-KE (versie 3) en de ISA *checklists* gefinaliseerd, onder meer op basis van een analyse van de leidraden kwaliteitscontrole 2015. De updates werden gepubliceerd op de website van het ICCI in de loop van het tweede semester 2016.

De Commissie is via de werkgroep ISA en ISQC1 *checklists* blijven uitwerken inzake risicoanalyse per sector. Deze controlevragenlijsten gebaseerd op documenten opgesteld door de *Compagnie Régionale des Commissaires aux Comptes de Lyon*, die haar toestemming heeft verleend voor gebruik van haar documenten als inspiratiebron voor België, worden gefinaliseerd en vertaald. Deze *checklists* zullen in de loop van 2017 op de website van het ICCI gepubliceerd worden.

De Commissie heeft een evaluatie gemaakt van het eerste jaar toepassing van de ISAs bij KMO's.

De Commissie heeft verscheidene besprekingen gevoerd omtrent de scalability van de ISA's alsook de identificatie van verplichtingen van toepassing voor de ISA's bij kleine entiteiten en de invloed ervan op de kwaliteitscontrole en de leidraden.

De Commissie heeft onderzocht welke vernieuwingen aangebracht kunnen worden aan het platform 'waarderingen bij KMO's' op de website van het IBR.

De Commissie onderzoekt om een 'Pack Ambassadeur' naar analogie met een voorbeeld van de CNCC te ontwikkelen.

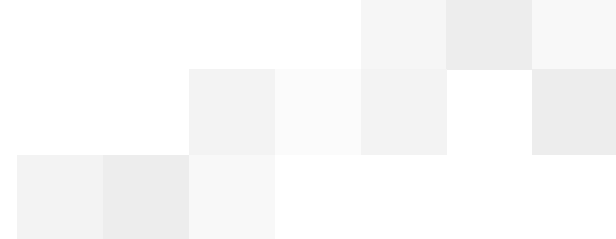
2. Internationale contacten

De leden van de Commissie SME/SMP volgen de internationale ontwikkelingen, zowel binnen de IFAC (*SMP Committee*) als binnen Accountancy Europe (*SMP Forum*).

De Commissie SME/SMP heeft op 4 februari 2016 vergaderd samen met vertegenwoordigers van de MKB Commissie van de NBA, met name Mevrouw Claudia Spring in't Veld (lid MKB Commissie) en de heren Steef Visser (Voorzitter MKB Commissie) evenals Gerard van Ijzendoorn (Sr. Vaktechnisch Medewerker Beroepsontwikkeling & Beleid). De activiteiten van de Commissie SME/SMP en die van de Commissie MKB van de NBA inzake de toepassing van ISRS4410, de

proportionele toepassing van ISA's, de proportionele toepassing van de kwaliteitstoetsing en de digitalisering werden uiteengezet. Er wordt regelmatig verdere informatie uitgewisseld tussen de twee instituten.

COMMISSIE PUBLIEKE SECTOR

Lieven ACKE,
Raadslid, Voorzitter van de
Commissie Publieke Sector

KERNTHEMA'S 2016

- Studienamiddag Financiële rapportering van lokale besturen: *Best Practices* (17 maart 2016)
- Ontwerp van nieuw lastenboek
- Input bij de opmaak van het lastenboek van de ICCI-offerteoproep voor het testen van de ontwikkelde "quick scan" standaardcontroleprogramma en -rapportering en type opdrachtbrief voor de lokale besturen

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitter **Lieven ACKE**
 Leden **Céline ARNAUD, Alain CHAERELS** (tot november 2016), **Johan CHRISTIAENS, Julie DELFORGE** (tot november 2016), **Jean FOSSION, Michel HOFMAN** (tot november 2016), **Daniel KROES, Fernand MAILLARD, Marleen MANNEKENS, Eric MATHAY, Joris MERTENS** (tot november 2016), **Johan RAVIJTS** (tot november 2016), **Michel TEFNIN, Baudouin THEUNISSEN** (tot november 2016), **Cécile THEUNISSEN** (vanaf november 2016) en **Ria VERHEYEN** (vanaf november 2016)
 Secretariaat **Alexia CAUWE, Steven DE BLAUWE, Erwin VANDERSTAPPEN** en **Florence VERHEYDEN** (tot september 2016)

Aantal vergaderingen: 6

WERKGROEPEN DIE VERSLAG UITBRENGEN AAN DE COMMISSIE

- *ISA public sector paragraphs*
- Controle van de BBC-jaarrekening (beleids- en beheerscyclus)
- Herziening bijzonder bestek
- Observatorium van de openbare aanbestedingen

MISSIE

De Commissie Publieke Sector, opgericht in 2013, heeft als hoofdtaak het beroep in de context van de externe controle binnen de publieke sector te positioneren. Ze gaat na of, en in welke mate, een onafhankelijke audit reeds bestaat bij de verschillende subsectoren van de Belgische overheid en wat de rol is, en kan zijn, van de bedrijfsrevisor bij de auditwerkzaamheden in de publieke sector. Hierbij wordt gestreefd naar een maximale samenwerking met de andere actoren werkzaam in dit gebied.

“Het IBR heeft bewezen ten dienste te staan van de publieke sector en wil dit met nog meer inzet doen in de toekomst. Zo werd een diagnose-tool, de zogenaamde “quick scan” ontwikkeld voor de lokale besturen; deze tool moet toelaten om tegen een aanvaardbare prijs een eerste diagnose uit te voeren van de maturiteit van de organisatie op het vlak van financiële opvolging en rapportering.”

Lieven ACKE, Voorzitter van de Commissie Publieke Sector

Activiteiten

De Commissie Publieke Sector, die in 2016 acht maal heeft vergaderd, werd opgericht naar aanleiding van de Europese Richtlijn 2011/85/EU tot vaststelling van voorschriften voor de begrotingskaders van de Lidstaten die van de publieke overheden vereist dat zij een betrouwbare boekhouding voeren en dat zij het voorwerp uitmaken van een doeltreffende interne controle en onafhankelijke audit.

Het IBR lanceerde in februari 2015 een observatorium van de openbare aanbestedingen. Het observatorium werkt onder de auspiciën van de Raad van het IBR en heeft als hoofddoel de aanbestedende overheden bij te staan bij het opstellen van een bijzonder bestek tot aanstelling van een bedrijfsrevisor. In 2016 werden deze werkzaamheden voortgezet.

In september 2015 lanceerde het ICCI een offerteoproep voor het ontwikkelen van een “quick scan” standaardcontroleprogramma en -rapportering en type opdrachtbrief voor de lokale besturen. De quick scan is een tool die toelaat om een snelle diagnose te maken van de gemeentelijke organisatie hoofdzakelijk vanuit het oogpunt van de interne controle en bepaalde financiële gegevens. De tool werd in de loop van 2016 ontwikkeld door de kantoren PwC en BDO in overleg met Audit Vlaanderen en

wordt getest in Vlaanderen door het kantoor HLB en in Brussel en Wallonië door het kantoor RSM.

Ten slotte blijft het IBR investeren in opleidingen en publicaties die specifiek gericht zijn op de overheidssector.

COMMISSIE NON-PROFIT

Eric MATHAY,
Voorzitter van de
Commissie Non-profit,
tot oktober 2016

Fernand MAILLARD,
Voorzitter van de
Commissie Non-profit,
vanaf oktober 2016

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitter **Fernand MAILLARD** (vanaf oktober 2016), **Eric MATHAY** (tot oktober 2016)
Leden **Griet BERTEN** (sinds oktober 2016), **Nathalie LUSSON** (sinds oktober 2016),
Martine PIRET (tot oktober 2016), **Valérie PITON** (sinds oktober 2016),
Christine VANDEN BOSCH, **Danielle VERMAELEN**, **Johan CHRISTIAENS**, **André
CLYBOUW** (tot oktober 2016), **Arnaud CLYBOUW** (sinds oktober 2016), **Olivier
DE BONHOME** (sinds oktober 2016), **Michel LECOQ** (sinds oktober 2016), **Peter
LENOIR**, **Jean-François NOBELS**, **Romain SEFFER** (tot oktober 2016) en **Herman
JAN VAN IMPE** (tot oktober 2016)
Secretariaat **Florence VERHEYDEN** (tot september 2016) en **Aurélië Morsa** (sinds oktober 2016)

Aantal vergaderingen: 3

MISSIE

De Commissie Non-profit beoogt de volgende dubbele doelstelling:

- Het aanreiken van oplossingen voor problemen waarmee bedrijfsrevisoren worden geconfronteerd in de non-profitsector, met uitsluiting van de publieke sector die door de Commissie publieke sector wordt behandeld, door het uitwerken van praktische hulpmiddelen zoals modeldocumenten, publicaties of informatiesessies;
- Het uitbreiden van de opdrachten van de bedrijfsrevisor met betrekking tot de controle op de jaarrekeningen en de andere controleopdrachten (specifieke opdrachten, performantie-audits, enz.).

Activiteiten 2016

Gedurende het jaar 2016 heeft de Commissie Non-profit drie keer vergaderd. Ze werkte op de volgende thema's:

1. Voorontwerp van wet van 18 maart 2014 tot wijziging van de wet van 27 juni 1921 betreffende de VZW's, de IVZW's en de stichtingen, alsook de koninklijke besluiten van 26 juni en 19 december 2003 betreffende de boekhouding van de verenigingen en stichtingen

De Commissie Non-profit van het Instituut bleef de evolutie van de wijzigingen van de wet van 27 juni 1921, zoals voorgesteld door het voorontwerp van wet en besproken door de CBN, volgen. Deze wijzigingen betreffen onder meer (i) de datum van neerlegging van de jaarrekening voor kleine verenigingen en stichtingen, (ii) de wijze van berekening van de groottecriteria voor verenigingen, (iii) de procedure voor de stemming over de begroting, alsook de inhoud van de begroting, (iv) de invoering van een verplicht jaarverslag voor zeer grote verenigingen en stichtingen, (v) de aanpassingen aan het boekhoudkundig plan en de boekhoudkundige waarderingsregels.

De Commissie zal de evolutie van het ontwerp van wetswijzigingen blijven opvolgen en bespreken. en zal, desgevallend, wijzigingen voorstellen op basis van haar ervaring en die van haar confraters.

2. Bijzonder bestek voor de aanstelling van een commissaris

De Commissie Non-profit heeft haar werkzaamheden hieromtrent voortgezet samen met de

Commissie Publieke Sector en in het bijzonder met het Observatorium van de openbare aanbestedingen.

3. Attestering van de jaarrekening van NGO's

De Commissie Non-profit heeft de werkzaamheden van de werkgroep "NGO" (samengesteld uit vertegenwoordigers van de twee federaties van NGO's, vertegenwoordigers van de DGO, bedrijfsrevisoren met praktijkervaring in de attestering van NGO's en bedrijfsrevisoren die lid zijn van de Commissie Normen) opgevolgd betreffende de problematiek van de attestering van de jaarrekening van NGO's waarover de wet absoluut niet duidelijk is. De vraag die zich stelt is wat de bedrijfsrevisor precies moet attesteren en volgens welke norm, desgevallend buiten de uitoefening van een commissarismandaat.

Op 20 april 2016 heeft het IBR de mededeling 2016/03 gepubliceerd betreffende de uitoefening van de opdracht in de hoedanigheid van commissaris of bedrijfsrevisor in erkende niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking en specifieke controleopdrachten in dezelfde organisaties. Deze mededeling heeft betrekking op de boekjaren 2015 en 2016.

Naar aanleiding van de bekendmaking van het koninklijk besluit van 11 september 2016 betreffende de niet-gouvernementele samenwerking zet de werkgroep "NGO" zijn werkzaamheden en contacten met de federaties van NGO's en de vertegenwoordigers van de DGO voort teneinde een verslaggevingsmodel op te stellen overeenkomstig de in voormeld koninklijk besluit opgeno-

men specifieke bepalingen inzake de attestering van het financieel verantwoordingsrapport van het programma. Dit model is van toepassing met ingang van het boekjaar 2017.

4. Politieke partijen

De werkzaamheden van de binnen de Commissie Non-profit opgerichte werkgroep "politieke partijen" hebben geleid tot een nieuw model van verslag van de bedrijfsrevisor over de geconsolideerde jaarrekening van de politieke partijen, opgesteld rekening houdend met de wetswijzigingen betreffende de controle van de verkiezingsuitgaven en van de politieke partijen. Dit modelverslag is beschikbaar op de website van het ICCI.

5. Omzetting van vso's in vzw's en ivzw's

De Commissie Non-profit heeft grondig nagedacht over de eventuele mogelijkheid om vso's (vennootschappen met een sociaal oogmerk) om te zetten in vzw's en ivzw's. De wet van 27 juni 1921 biedt nu de mogelijkheid om een vzw om te zetten in een vennootschap met een sociaal oogmerk. Deze mogelijkheid bestaat echter enkel voor een vzw's. De leden van de Commissie Non-profit hebben zich afgevraagd of het niet zinvol zou zijn om deze mogelijkheid uit te breiden tot ivzw's en om de juridische mogelijkheid te onderzoeken tot het omzetten van een vennootschap met een sociaal oogmerk die haar activiteiten zou willen beëindigen in een vzw of ivzw.

In maart 2016 werd aan de minister van Justitie een voorstel tot wetswijziging in deze zin voorgelegd. Dit voorstel werd meegedeeld aan de deskundigengroep die werkt aan een hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht.

6. Boekhoudkundige verwerking van de aan verenigingen toegekende meerjarige subsidies

In 2016 heeft de Commissie Non-profit kennis genomen van het definitief advies van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen (CBN) betreffende de boekhoudkundige verwerking van de aan verenigingen toegekende meerjarige subsidies. Door de complexiteit van de vraag heeft de Commissie Non-profit sinds 2014 het advies van de CBN ingewonnen. Zij zal zich opnieuw over deze problematiek buigen in het licht van voormeld advies.

7. Bestemde fondsen – verenigingsproject – toegewezen fondsen

In het licht van de bevindingen en ontvangen opmerkingen zal de Commissie Non-profit zich in 2017 onder andere buigen over de problematiek van de bestemde fondsen en van het verenigingsproject en een aantal wijzigingsvoorstellen indienen, onder meer naar het voorbeeld van het Franse systeem (jaarrekeningrubriek "19. Gemengde fondsen").

8. Aanpassing van de boekhoudwetgeving

Gelet op de ontwikkelingen in de boekhoudwetgeving voor vennootschappen (onder andere aan de hand van de Europese richtlijnen en verordeningen) zal de Commissie Non-profit zich buigen over de vastgestelde problemen en een aantal wijzigingen in de boekhoudwetgeving voor verenigingen en stichtingen voorstellen teneinde deze wetgeving te actualiseren en af te stemmen op de behoeften van de feitelijke situatie in de sector.

COMMISSIE BOEKHOUDKUNDIGE AANGELEGENHEDEN

Raynald VERMOESEN,
Voorzitter van de Commissie
Boekhoudkundige
Aangelegenheden

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitter **Raynald VERMOESEN** (vanaf oktober 2016), **Thierry DUPONT** (tot september 2016)
Leden **Gilbert BOMBAERTS** (tot oktober 2016), **Geneviève BUELENS** (tot september 2016),
Thomas CARLIER, **Stephane DELAUNAY**, **Michel DE WOLF**, **Jean-François HUBIN**, **Luc
MARTENS**, **Herwig OPSOMER** (tot september 2016), **Elena SHIBKOVA** (vanaf oktober
2016), **Daniel VAN CUTSEM**, **Boudewijn VAN USSEL** (vanaf oktober 2016), **Martine
VERMEERSCH** (tot september 2016) en **Jean Pierre VINCKE**
Secretariaat **Christophe D'HONDT**

Aantal vergaderingen: 5

WERKGROEP DIE VERSLAG UITBRENGT AAN DE COMMISSIE

Werkgroep IPSAS

KERNTHEMA'S 2016

- Opvolgen van discussienota's en ontwerpadviezen van de CBN, in zoverre deze van belang zijn voor het auditberoep en stellingnames voorbereiden van de Raad van het IBR
- Coördinerende overlegrol als adviesorgaan van de Raad aangaande specifieke en boekhoudkundige aangelegenheden waarbij het auditberoep er belang bij heeft om een gemeenschappelijk standpunt in te nemen.

MISSIE

De Commissie Boekhoudkundige Aangelegenheden heeft als doel het beroep van bedrijfsrevisor te betrekken bij de totstandkoming van nieuwe wetten, regels, normen en adviezen op boekhoudkundig vlak, meer bepaald de wettelijke en reglementaire bepalingen van algemeen belang en met betrekking tot het auditberoep.

1. Werkzaamheden 2016

In 2016 heeft de Commissie gereageerd op negenentwintig ontwerpadviezen van de CBN. Het betrof de ontwerpadviezen aangaande:

- Boekhoudkundige verwerking van ontvangen subsidies voor de aankoop van activa die worden ter beschikking gesteld;
- Verenigingen en stichtingen: boekhoudkundige verwerking van meerjarige toekenningen;
- Beoordeling groottecriteria artikelen 15 en 15/1 W.Venn.;
- Bepaling van de omzet van een franchisenemer;
- Verbeteringswerken aan gehuurde gebouwen;
- Verjaarde schulden;
- Verwerving van een bebost terrein;
- Verwerving van een bedrijfstak tegen een symbolische euro;
- Boekhoudkundige verwerking van de *cross currency swaps*;
- Verenigingen en stichtingen: roerende voorheffing;
- Schulden en vorderingen: gevolgen van de wijzigingen aan artikel 67 KB W. Venn. door het koninklijk besluit van 18 december 2015;
- Vereniging en stichting: certificatie van aandelen van handelsvennootschappen;
- Consortium: toepasselijke rapporteringsstandaard – vrijstelling van subconsolidatie;
- Leveranciersschulden en schulden aan de overheid in het kader van een WCO;

- Prestaties geleverd aan de overheid – verschuldigde btw;
- Vergoedingen aan bestuurders en werkende vennoten;
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling: wijzigingen door het koninklijk besluit van 18 december 2015;
- Herwaarderingsmeerwaarden: gevolgen van de wijzigingen aan artikel 57 KB W. Venn. door het koninklijk besluit van 18 december 2015;
- Bestellingen in uitvoering: wijzigingen door het koninklijk besluit van 18 december 2015;
- Actualisatie van uitgestelde belastingen;
- Bewaring van boeken en verantwoordingsstukken en specifieke vragen bij een geïnformatiseerde boekhouding;
- Uitzonderlijke resultaten: wijzigingen door het koninklijk besluit van 18 december 2015;
- Kilometerheffing;
- Kapitaalvermindering voor vorming van een reserve voor een voorzienbaar verlies;
- Consortium – Lidmaatschapsrechten artikel 1401, 5 BW;
- Gezamenlijke controle – groottecriteria;
- Groottecriteria – Boekjaar korter of langer dan 12 maanden;
- Borgtochten betaald in effecten;
- Invoer: douanerechten en verlegging van de heffing van de btw.

De Commissie volgt verder de evolutie in de wetgevende en normatieve initiatieven op internationaal vlak – zonder zich hierover uit te spreken – dit meer bepaald dankzij de aanwezigheid van een aantal van haar leden in de *Accounting Working Party* van “Accountancy Europe” en haar deelname aan de open debatten van de IFAC.

Aan het einde van het jaar 2016, heeft de Commissie de Commissie voor Boekhoudkundige Normen om advies gevraagd over de boekhoudkundige verwerking van het extralegaal pensioen door ondernemingen aangeboden ten behoeve van hun werknemers. Op het moment van de redactie van dit jaarverslag was het antwoord van de CBN op deze vraag nog in behandeling.

2. De werkgroep IPSAS

De werkgroep IPSAS, voorgezeten door Patrice SCHUMESCH, werkt onder de vleugels van de Commissie Boekhoudkundige Aangelegenheden.

Deze werkgroep beoogt bij te dragen tot de ontwikkeling en de toepassing van de beste boekhoudkundige praktijken door de overheid in België. De IPSAS zijn hiervoor het onbetwistbare internationale referentiepunt. Verder wordt er aandacht besteed aan Europese ontwikkelingen, meer bepaald aan het project om EPSAS uit te werken op basis van de IPSAS.

De werkgroep werkt ook mee aan het uitwerken van de beginselen van een boekhoudsysteem voor

de Belgische overheid dat beantwoordt aan de criteria van transparantie en bruikbaarheid voor de besluitvorming.

De werkgroep IPSAS heeft als missie :

- opvolgen van de werkzaamheden van de Commissie voor de openbare comptabiliteit (COC) en desgevallend samenwerkingsinitiatieven uitwerken (in voorkomend geval kan het IBR de overheid interpellieren over de te nemen initiatieven inzake overheidsboekhouding);
- opvolgen van de publicaties van de IPSASB en reageren op publicaties met betrekking tot de IPSAS die het auditberoep in België aanbelangen;
- bijdragen tot de implementatie van de IPSAS en/of toekomstige EPSAS in België;
- het aanspreekpunt vormen voor het bedrijfsrevisoraat op het vlak van IPSAS/ EPSAS.

De werkgroep vertegenwoordigde in 2016, via zijn Voorzitter, het IBR op verscheidene evenementen die door Accountancy Europe werden georganiseerd met betrekking tot de IPSAS/EPSAS.

Tot slot reageert de werkgroep ook op ontwerpadviezen van Accountancy Europe gericht aan de IPSASB en levert op die manier een bijdrage aan de redactie van de publicaties van de IPSASB.

COMMISSIE COMMUNICATIE & ATTRACTIVITEIT VAN HET BEROEP

Patrick VAN IMPE,
Raadslid, Voorzitter van de
Commissie Communicatie &
Attractiviteit van het beroep

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitter	Patrick VAN IMPE
Leden	Félix FANK, Daniel KROES, Eric MATHAY (tot september 2016), Dirk SMETS (tot september 2016) en Erik VAN DEN BRANDEN (tot juni 2016)
Secretariaat	Marc BIHAIN en Jan LAPLASSE

Aantal vergaderingen: 6

KERNTHEMA'S 2016

- Optimalisering en modernisering van de communicatie van het IBR
- Versterking van het imago van het beroep naar derden en studenten
- Hervorming van de stageprocedure

MISSIE

De Commissie Communicatie en Attractiviteit van het beroep buigt zich sinds 2013 over één van de kerntaken van het IBR: het optimaliseren en moderniseren van de communicatie en het versterken van het imago van het beroep van bedrijfsrevisor bij derden en studenten. De Commissie doet voorstellen inzake concrete acties die zich enerzijds richten op een verhoging van de visibiliteit en de bekendheid van het beroep naar ondernemers, externe partners en eigen leden (actieplan communicatie) en anderzijds op een optimalisering van de attractiviteit van het beroep bij jongeren via een gerichte communicatie en een herziening van de stageprocedure (actieplan hervorming stage).

1. Communicatie op maat

Door de wetwijziging van 2016 en de herdefiniëring van zijn opdrachten zal het IBR meer dan ooit zijn rol van klassieke beroepsorganisatie dienen te spelen. Wat de toekomstige invulling ook moge zijn, één cruciale taak zal blijven: deze van belangenverdediger en dienstverlener aan de 1.068 bedrijfsrevisoren en hun kantoren. Deze focus brengt de behoefte aan correcte en adequate communicatie aan de leden van het IBR, de (kandidaat-)stagiairs, het cliënteel en alle belanghebbenden centraal in de organisatiestructuur.

Een doelgerichte informatievoorziening en vlotte interactie met de leden en stagiairs blijft een belangrijk aandachtspunt voor het IBR. Net zoals de vorige jaren wordt daarbij ingezet op drie belangrijke communicatietools: de website met ledenportaal (e-loket), de tweewekelijkse Nieuwsbrief en de sociale media.

Het belang van een goede en gebruiksvriendelijke website is af te lezen uit de gebruikersstatistieken, die jaar na jaar hogere cijfers tonen. In 2016

“Willen we met het IBR de huidige kwaliteit en de aantrekkelijkheid van het beroep handhaven, dan moeten we in onze communicatie aandacht hebben voor onze vier belangrijkste doelgroepen: bedrijfsrevisoren, stagiairs, kandidaat-stagiairs en elke klant van de revisor. Dit vergt moderne, eigentijdse communicatietools met content op ieders maat”.

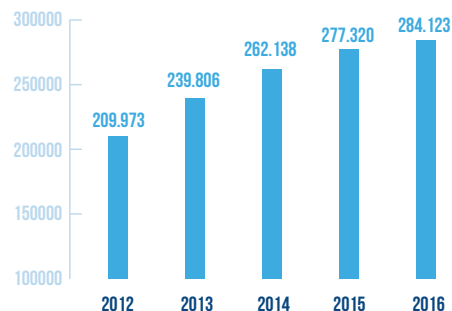
Patrick VAN IMPE, Voorzitter van de Commissie Communicatie & Attractiviteit van het beroep

werden voor de vierde opeenvolgende keer op rij recordcijfers genoteerd. De website werd in 2016 in totaal 284.123 keer geconsulteerd, goed voor een gemiddelde van 778 bezoeken per dag en een stijging van 2,5% ten opzichte van 2015. Het aantal unieke bezoekers van de website steeg met ruim 50% naar 193.452.

DE IBR-WEBSITE IN 2016

DE IBR-WEBSITE IN 2016

Opmerkelijke evolutie daarbij is de grote stijging (+37,5%) van het aantal consultaties via smartphone, een trend die vorig jaar ook al zichtbaar was en de reden waarom het IBR in 2017 zijn nieuwe IBR- en ICCI-websites *responsive* (perfect leesbaar voor *tablets* en *smartphones*) zal maken. Deze nieuwe websites, waarvan de lancering in september-oktober 2017 mag worden verwacht, krijgen naast dit verhoogd gebruiksgemak ook een eigentijds design en meer flexibiliteit voor de medewerkers van de communicatiedienst. Op vraag van de Commissie zal ook proportioneel meer ruimte besteed worden aan communicatie naar de klanten van de bedrijfsrevisoren, aandacht voor de toegevoegde waarde van het beroep en promotie van het beroep bij geïnteresseerde studenten. Naast deze nieuwe invalshoeken/doelgroepen zullen uiteraard ook de leden en stagiairs op een verhoogd comfort kunnen rekenen, onder andere door de integratie van een

opgefriste extranet-applicatie die herdoopt wordt tot 'Revinet' en die het centrale dashboard wordt voor de uitwisseling van informatie tussen het IBR en de revisor/stagiair.

Sinds 2015 werd de frequentie van het verzenden van e-mails herzien. Alle actualiteit, regelgeving, (vormings-)events, publicaties en vacatures worden om de twee weken gebundeld en in een digitale Nieuwsbrief verzonden aan de bedrijfsrevisoren, stagiairs en externen. Het aantal externe abonnees bleef sindsdien stabiel rond de 1.700 personen.

In 2016 bleef ook het gebruik van de sociale media toenemen. De *LinkedIn-Companysite*, waar de actualiteit wordt gepost en de toegevoegde waarde van het beroep wordt gepromoot, steeg van 520 naar 700 volgers. De *Group-Site*, opgezet als privaat discussieplatform voor leden, bleef stabiel op 315 leden maar kan tot nu toe op weinig reacties rekenen.

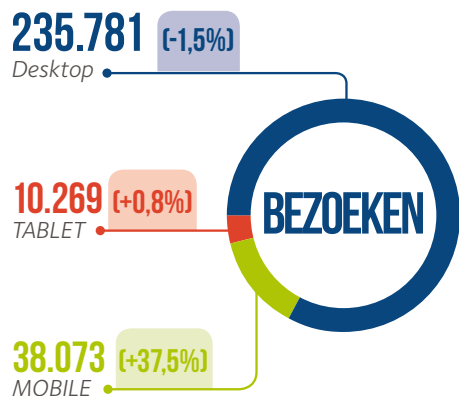
In 2016 heeft het IBR vijf persberichten gepubliceerd. De meeste aandacht ging in het najaar naar de goedkeuring door de Kamer van een nieuwe wet tot organisatie van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren. Op 20 december 2016 gaf voorzitter Thierry Dupont een uitgebreid interview aan de krant l'Echo waarbij hij de overtuiging uitsprak dat de audithervorming de reeds bestaande onafhankelijkheid van de commissaris en de kwaliteit van de audits nog verder zal versterken.

Verder was het Instituut ook aanwezig op het jaarlijks congres van de Franse OEC (28-30 september) en het Forum for the Future, waar enkele interessante conferenties werden georganiseerd en een gezamenlijke stand met het IAB en het BIBF werd geopend.

Stagehervorming: versoepeling van het toelatingsexamen

Één van de essentiële opdrachten van het IBR bestaat erin om succesvolle jong gediplomeerden warm te maken voor het beroep. Om de kwaliteit te handhaven moet het beroep immers kunnen rekenen op een blijvende instroom van hoog gekwalificeerde en gemotiveerde kandidaten.

In de nieuwe wet van 7 december 2016 werd het slagen voor de toelatingsexamens als toetredingsvoorwaarde tot de stage geschrappt. Dit heeft als gevolg dat de stagiair deze examens gedurende de stage dient af te leggen maar dat het hem/haar vrij staat het moment te bepalen. Hij dient in elk geval te slagen vooraleer het finale bekwaamheidsexamen aan te vatten.

INTERNATIONALE RELATIES

Ontvangst van Turkse delegatie op het IBR, 27 januari 2016

Thierry DUPONT,
Voorzitter van het IBR

Michel DE WOLF,
Erevoorzitter van het IBR

1. IFAC

Het IBR – lid van de IFAC sinds haar oprichting – volgt nauwlettend de activiteiten van deze internationale instelling, zowel de jaarlijkse algemene vergadering als de activiteiten van de IAASB.

1.1. Algemene vergadering van de IFAC

Voorzitter Thierry DUPONT, Secretaris-generaal Marc BIHAIN en erevoorzitter Michel DE WOLF hebben deelgenomen aan de algemene vergadering van de IFAC in Brazilië van 16 tot 17 november 2016.

1.2. Deelname van het IBR aan de andere activiteiten van de IFAC

De Secretaris-generaal, Marc BIHAIN, heeft deelgenomen aan het *Chief Executives' Strategy Forum* dat gehouden werd op 29 februari en 1 maart in New York. De uitdagingen en de perspectieven voor het beroep kwamen er onder andere ter sprake.

Het Diensthoofd Vaktechniek van het IBR, Inge VANBEVEREN, heeft haar werkzaamheden voortgezet als *technical advisor* van Marc PICKEUR in zijn hoedanigheid van *Board Member* van de IAASB. Zij heeft op die manier aan de voorbereiding van de nieuwe internationale standaarden (ISA, ISRE, ISAE en ISRS) bijgedragen.

1.3. Deelname van het IBR aan de Edinburgh Group

Het IBR, vertegenwoordigd door erevoorzitter Michel DE WOLF, heeft deelgenomen aan de werkzaamheden van de *Edinburgh Group* die is samengesteld uit een deel van de leden van de IFAC met als doel binnen de IFAC de belangen van de kleine en middelgrote kantoren en van de ontwikkelingslanden te verdedigen, alsook rekening te houden met de problemen van de KMO-clianten.

2. FEE, sinds 7 december 2016 “Accountancy Europe”

Het IBR heeft in 2016 zijn actieve rol binnen de FEE – sinds december 2016 *Accountancy Europe* – voortgezet in meerdere werkgroepen. Deze groepen staan in voor informatie-uitwisseling tussen nationale organisaties en *Accountancy Europe* over de aangelegenheden die het beroep aangaan: de audit, de boekhouding, de strijd tegen het witwassen, de banksector, de kapitaalmarkt, het handelsrecht en het deugdelijk bestuur, het belastingstelsel, de ondernemingsverslaggeving, de deontologie en de toegang tot het beroep, de verzekeringssector, de overheidssector, de duurzame ontwikkeling en de kleine en middelgrote bedrijfsrevisorenkantoren.

De in Brussel gevestigde *Accountancy Europe* is een grote steun voor het beroep bij het zoeken naar oplossingen die in het algemeen belang zijn. Deze organisatie vervult een informatieve rol ten aanzien van haar leden (50 beroepsinstellingen

afkomstig uit 37 landen, waaronder de 28 lidstaten van de Europese Unie).

In 2016 heeft *Accountancy Europe* de klemtoon gelegd op de volgende aangelegenheden: de toekomst van de controle- en *assurance*-opdrachten, de geïntegreerde verslaggeving en het verband tussen het belastingstelsel en maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Op het niveau van de Europese Unie werden hoofdzakelijk de volgende dossiers met betrekking tot de economische beroepen behandeld: het belastingstelsel, de audithervorming, de Unie van de kapitaalmarkten en de strijd tegen terrorisme en witwassen van geld.

3. FIDEF

In 2016 heeft de [FIDEF](#), een structuur binnen de Franse taalgemeenschap gericht op informatie-uitwisseling en samenwerking, 37 landen verspreid over vier continenten bijeengebracht.

De Voorzitter heeft deelgenomen aan de algemene vergadering van de FIDEF die plaatsvond te Brussel op 27 september 2016.

4. OEC-Congres

De Voorzitter en Secretaris-generaal hebben van 28 tot 30 september 2016 deelgenomen aan het [71ste congres van de OEC](#), gehouden te Brussel (voor het eerst buiten Frankrijk). Verder heeft het IAB op 29 september in het kader van het jaarlijks congres van de OEC een studiedag georganiseerd

gewijd aan de nationale en internationale fiscaliteit, met de deelname van vertegenwoordigers van de NBA. Deze vormingsdag was toegankelijk voor de leden van het IBR, het IAB en het BIBF. Daarenboven hebben de drie Instituten van de economische beroepen ter plaatse een gemeenschappelijke stand georganiseerd.

Het congres had als thema “accountant – fiscaal deskundige”. Het accountantsberoep in Frankrijk heeft een aantal voorstellen tot hervorming en aanpassing van het Europees belastingstelsel geformuleerd teneinde de belastingconvergentie van de lidstaten van de Europese Unie te versnellen. Deze convergentie is immers nuttig voor een goed functionerende gemeenschappelijke markt.

5. Congres van de CNCC

De Ondervoorzitter, de Secretaris-generaal en de algemeen afgevaardigde Europese en internationale aangelegenheden, Sandrine VAN BELINGHEN, hebben het IBR, op uitnodiging van de CNCC (Frankrijk), vertegenwoordigd op haar XXVIIIste Congres gehouden te Parijs op 8 maart 2016.

Op dit congres werd het “*Pack Ambassadeur*” aan het beroep voorgesteld en werd de actuele kwestie van de gevolgen van de Europese audithervorming onder de aandacht gebracht.

De CNCC heeft een aantal tools ontwikkeld, gegroepeerd in het “*Pack Ambassadeur*”, gericht op het bevorderen van de toegevoegde

waarde van de commissaris aan de hand van een doeltreffende communicatie tijdens de vijf hoofdfasen van zijn opdracht:

- eerste gesprek: kennismaking met het oog op een correcte evaluatie van de opdracht;
- aanprijzen van de opdracht: ontwikkelen van een band en verduidelijken van de opdracht;
- interim-fase: opwaarderen van de controles en benadrukken van de toegevoegde waarde van de commissaris;
- eindfase: succesvolle debriefing aan het einde van de opdracht;
- algemene vergadering: de door de vergadering uitgevoerde werkzaamheden onder de aandacht brengen.

Voor elke fase zijn een praktische gids, factsheets, praktische tools en technische fiches beschikbaar.

Verder werd verwezen naar de omzetting van de Europese audithervorming waarvan het ontwerp van ordonnantie nog dezelfde dag door de Raad van State werd onderzocht.

De algemeen afgevaardigde Europese en internationale aangelegenheden heeft het IBR, op uitnodiging van de CNCC (Frankrijk), vertegenwoordigd op haar XXIXste Congres gehouden te Straatsburg op 5 december 2016.

De deelnemers aan de rondetafelgesprekken hebben de volgende thema's besproken: de kantoororganisatie, de digitale revolutie en de innovatieve technologieën.

6. Opdracht bij de Democratische Republiek Congo (DRC)

De Ondervoorzitter, de Secretaris-generaal, erevoorzitter Michel DE WOLF en confrater Daniel VAN CUTSEM hebben deelgenomen aan de vergadering met de ONEC die plaatsvond te Brussel op 11 maart 2016. Op die vergadering heeft het IBR een conventie ondertekend met de ONEC, de nieuwe beroepsorde voor accountants die in februari 2015 in de DRC werd opgericht en moet bijdragen tot de economische ontwikkeling van het land.

In juli 2016 heeft de ONEC de jury's van de bekwaamheidsexamens samengesteld in het kader van een overgangsregeling met het oog op de accreditatie van de eerste accountants van de ONEC in de DRC.

In aansluiting op de zeer nauwe technische samenwerking die al bijna 40 jaar bestaat tussen het IBR en de cijferberoepers in de DRC heeft het Instituut zijn steun verleend aan de in Kinshasa, Lubumbashi en Goma georganiseerde examenjury's. De Voorzitter, erevoorzitter Michel DE WOLF, raadslid Fernand MAILLARD, confraters Chantal BOLLEN, Vincent DE WULF en Daniel VAN CUTSEM zijn van 4 tot 8 juli 2016 naar de DRC gereisd om in deze jury's te zetelen.

7. Belgisch-Nederlandse gespreksgroep

In de Belgisch-Nederlandse gespreksgroep hebben de delegaties van de NBA, het IAB en het IBR hun standpunten uitgewisseld over het beroep in de twee landen. In 2016 was het IBR vertegenwoordigd door de Voorzitter, door raadslid Dirk SMETS en bedrijfsrevisor Frans VAN RIE alsook door de algemeen afgevaardigde Europese en internationale aangelegenheden.

Tijdens deze vergaderingen werden volgende thema's besproken: de digitalisering en de audithervorming, waaronder het publiek toezicht.

8. Frans-Belgisch Comité

In het kader van het Frans-Belgisch Comité dat bijeengekomen is op 19 oktober 2016 in Brussel, hebben de Voorzitter, de Secretaris-generaal, confrater Baudouin THEUNISSEN en de algemeen afgevaardigde Europese en internationale aangelegenheden een ontmoeting gehad met de vertegenwoordigers van de CNCC (mevrouw Mireille BERTHELOT, ondervoorzitter van de CNCC, en de heer Cédric GELARD, algemeen afgevaardigde van DIPAC).

Op deze vergadering werden volgende onderwerpen besproken: de audithervorming, het publiek toezicht, de erelonen, de omzetting van de vierde antiwitwasrichtlijn alsook de Frans-Belgische coördinatie IFAC-FEE.

9. Ontmoeting met het ICAEW

Op 9 juni 2016 hebben de Voorzitter, de Secretaris-generaal en de algemeen afgevaardigde Europese en internationale aangelegenheden in Londen een ontmoeting gehad met de vertegenwoordigers van het ICAEW.

Michael IZZA, CEO, heeft de prioriteiten van het ICAEW in 2016 uiteengezet: het verstrekken van belastingadvies zijnde de – in het Verenigd Koninkrijk niet-gereguleerde – hoofdactiviteit van de leden van het ICAEW, de toekomst van de beroepsbeoefenaar, de interactie met andere beroepsbeoefenaren meer bepaald met betrekking tot duurzame ontwikkeling, het evalueren van de door het ICAEW te volgen koers in een veranderende wereld alsook de toename van de internationale activiteiten.

DEEL 3
**ACTIVITEITEN
ONDER PUBLIEK
TOEZICHT**

TOEGANG TOT HET BEROEP

Patrick VAN IMPE,
Raadslid, Voorzitter van de
Stagecommissie

“Met de modernisering van het koninklijk besluit wil de Stagecommissie van de stage van bedrijfsrevisor een aantrekkelijker opleiding maken zonder hierbij in te boeten aan kwaliteit.”

Patrick VAN IMPE, voorzitter van de Stagecommissie

MISSIE

De organisatie van de toegang tot het beroep is één van de essentiële opdrachten die de wetgever aan het IBR heeft toevertrouwd.

De stagiairs-bedrijfsrevisoren zijn de bedrijfsrevisoren van de toekomst en het is dan ook één van de voornaamste bekommernissen van de Stagecommissie om een deskundig korps van beroepsbeoefenaars klaar te stomen voor de uitoefening van het beroep. De driejarige stage van bedrijfsrevisor verloopt daarom onder het toezicht en de begeleiding van de Stagecommissie, die erover waakt dat een hoogstaande kwaliteit van de opleiding is gewaarborgd. Het takenpakket van de bedrijfsrevisor is veelzijdig en de Stagecommissie acht het bijgevolg van belang dat ook de stage zoveel mogelijk facetten van het beroep behelst.

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitter	Patrick VAN IMPE
Leden van de Raad	Fernand MAILLARD, Tom MEULEMAN en Luc VERRIJSEN
Externe leden	Martine BLOCKX, Boudewijn CALLENS, Fabio DE CLERCQ, Marleen DEFOER en Vinciane MARICQ
Technische adviseurs	Dirk STRAGIER en René Van ASBROECK
Secretariaat	Astrid VAN DROOGENBROECK
Aantal vergaderingen:	11

1. Organisatie van de stage

Drie van de belangrijkste fasen in het verloop van de stage bestaan in het bijwonen van de stageseminaries, het afleggen van de stage-examens en het rapporteren van de stageactiviteiten onder toezicht van een stagemeester aan de hand van het stagedagboek.

Het programma van stageseminaries omvatte ook in 2016 de tien thema's die deel uitmaken van de stage-examens. De stageseminaries worden geleid door specialisten uit het betreffende vakgebied en vormen de voorbereiding voor het afleggen van de stage-examens. Op de 22 stageseminaries werden in totaal 789 aanwezigheden geregistreerd, hetzij een gemiddelde van 36 deelnemers per stageseminarie. Uit de evaluatieformulieren m.b.t. deze seminars blijkt een gemiddelde waardering van 80% als algemene beoordeling, 81% voor de didactische benadering en 77% voor de documentatie.

Naast de stageseminaries vonden er in 2016 eveneens twee informatiesessies plaats. Eén informatiesessie was specifiek bestemd voor de nieuwe stagiairs en vormde een eerste kennismaking met de praktische aspecten van de stage en de werking van het IBR. Tijdens de tweede informatiesessie, bestemd voor de stagiairs die zich reeds in de cyclus van het bekwaamheidsexamen bevinden, gaven twee jonge confraters informatie en tips over de voorbereiding op het bekwaamheidsexamen.

In de periode september-november werden in totaal 1319 aanwezigheden geregistreerd voor de stage-examens. Het slaagpercentage bedroeg 63%.

De Stagecommissie heeft het stagedagboek geanalyseerd zoals dat jaarlijks door elke stagiair moet worden ingediend en waarin verslag wordt uitgebracht van de stageactiviteiten. Er werd dit

jaar opnieuw gebruik gemaakt van drie vereenvoudigde modellen van stagedagboeken, te gebruiken naargelang de fase waarin de stagiair zich bevindt. Op basis van het stagedagboek werd nagegaan of er tijdens de stage voldoende en gevarieerde revisorale opdrachten aan bod kwamen en werden er, voor zover nodig, aanbevelingen voor de toekomst geformuleerd. De adviezen voor de stagedagboeken werden ook overgemaakt aan de juryleden van het bekwaamheidsexamen opdat zij bij de mondelinge overhoring van de stagiair rekening konden houden met eventuele tekortkomingen.

2. Rol van de Examencommissie Samenstelling van de Examencommissie

Voorzitter: **Henri OLIVIER** (HEC-ULg)

Leden: **Joël BRANSON** (VUB), **Boudewijn CALLENS**, **Ignace DE BEELDE** (UGent), **Yves DE CORDT** (UCL), **Catherine DENDAUW** (UNamur), **Ingrid DE POORTER** (UGent), **Felix FANK** (HEC-ULg), **Ann GAEREMYNCK** (K.U. Leuven), **Ann JORISSEN** (UA), **Pascal MINNE** (ULB), **Denis PHILIPPE** (ICHEC/UCL), **Danielle SOUGNÉ** (HEC-ULg) en **Patrick VAN IMPE** (K.U. Leuven, campus Antwerpen).

De Examencommissie, die haar werkzaamheden onafhankelijk van de Stagecommissie uitoefent, is bevoegd voor de goedkeuring van de examenvragen voor de toelatingsexamens en om de lijst met referentiewerken vast te leggen. Zij deliberaert eveneens over de examenresultaten en rapporteert deze aan de Stagecommissie. In het kader van deze werkzaamheden heeft de Examencommissie het afgelopen jaar tweemaal vergaderd.

3. Toelatingsexamen en wisselwerking met de universiteiten en hogescholen

Kandidaat-stagiairs die zich willen inschrijven voor de toelatingsexamens, moeten allereerst een toelatingdossier indienen.

De kandidaten voor de stage kunnen op basis van hun universitair parcours vrijstellingen verkrijgen voor de IBR-toelatingsexamens.

In het kader van de analyse van deze vrijstellingen en om de behandeling van de toelatingdossiers optimaal te laten verlopen, onderhoudt de Stagecommissie nauwe contacten met de universiteiten en hogescholen van het lange type met economische oriëntatie. De onderwijsinstellingen worden ertoe aangespoord om wijzigingen aan studieprogramma's op regelmatige basis mee te delen teneinde de elektronische databank met cursussen actueel te houden. Deze wisselwerking tussen het IBR en de onderwijsinstellingen laat toe om een maximum aantal vrijstellingen te verlenen en dient in het belang van de kandidaten te worden voortgezet.

4. Bekwaamheidsexamen 2016

De twee zittijden van het bekwaamheidsexamen werden zoals ieder jaar in de periodes mei/juni en november/december georganiseerd.

Het examen bestaat uit een schriftelijk en een mondeling gedeelte en beoogt niet enkel het testen van de technische kennis maar beoordeelt eveneens de maturiteit van de stagiair.

De mondelinge proeven worden afgenomen door een jury van vijf personen, waaronder een universiteitsprofessor of professor van het hoger onderwijs van het lange type die het voorzitterschap waarneemt, drie bedrijfsrevisoren en een vertegenwoordiger van de economische en sociale wereld.

Voorzitters van de kamers van de jury voor het bekwaamheidsexamen:

• **Voorzitters van de vier Franstalige kamers:**
Karin Comblé (UMONS), **Paul Alain Fories** (ULB), **Georges Hübner** (HEC-ULg) (tot 26/02/2016), **Yves De Cordt** (UCL), **Danielle Sougné** (HEC-ULg).

• Voorzitters van de vijf Nederlandstalige kamers:

Ann Gaeremynck (K.U. Leuven), **Christoph Van der Elst** (UGent), **Marleen Willekens** (K.U. Leuven), **Herman Braeckmans** (UA), **Ann Jorissen** (UA).

Zowel de juryleden als de Stagecommissie hechten belang aan de *monitoring* van stagiairs die niet geslaagd zijn voor het bekwaamheidsexamen. Zo krijgen de niet geslaagde stagiairs na afloop van het mondeling examen onmiddellijk toelichting omtrent hun kennislacunes en ontvangen zij aanbevelingen van de bekwaamheidsjury. De stagiairs die niet geslaagd zijn worden tevens onderworpen aan de norm inzake de permanente vorming zoals die van toepassing is op de bedrijfsrevisoren. Daarenboven worden stagiairs die voor de derde keer niet geslaagd zijn, samen met hun stagemeester uitgenodigd voor een onderhoud met de Stagecommissie teneinde mogelijke actieplannen te bespreken.

5. Impact van de nieuwe wetgeving op de modaliteiten inzake de stage

De Europese audithervorming werd omgezet in Belgisch recht door de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren. Deze wet voorziet onder meer in een belangrijke wijziging van de toetredingsvoorwaarden met betrekking tot de stage. Het slagen in een toelatingsexamen alvorens de stage te kunnen aanvatten, werd als toelatingvoorwaarde

geschrapd. Dit impliceert dat de stage voortaan zal kunnen worden aangevat zonder enig examen af te leggen. Het is daarbij geenszins de bedoeling om het bestaande niveau van de theoretische kennis te verlagen, aangezien de materies die voorheen deel uitmaakten van het toelatingsexamen in de toekomst tijdens de stage zullen worden getoetst.

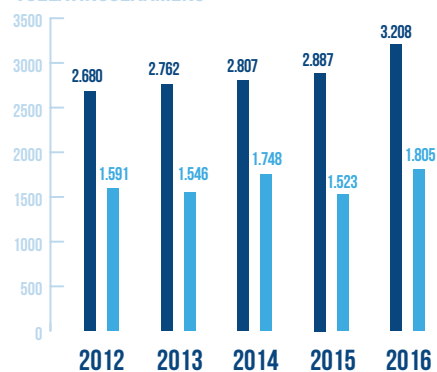
De nieuwe wet voorziet tevens in de opheffing van het koninklijk besluit van 30 april 2007 betreffende de toegang tot het beroep van bedrijfsrevisor. Bijgevolg is de Stagecommissie het afgelopen jaar gestart met de redactie van een nieuw ontwerp van koninklijk besluit waarin de modaliteiten met betrekking tot de stage zijn opgenomen. Hierin

wordt onder meer voorzien dat de materies, die tot op heden georganiseerd werden in de vorm van een toelatingsexamen, voortaan ook tijdens de stage kunnen worden afgelegd. Deze materies zullen worden opgesplitst in een basismodule (dit zijn de materies opgenomen in artikel 8, 2° van de Europese richtlijn 2006/43/EC) en een uit-

diepingsmodule (dit zijn de materies opgenomen in artikel 8, 1° van de richtlijn). Het ontwerp van koninklijk besluit beoogt eveneens een toenemende responsabilisering van de stagemeester, terwijl voorheen de nadruk voornamelijk werd gelegd op de verplichtingen van de stagiair.

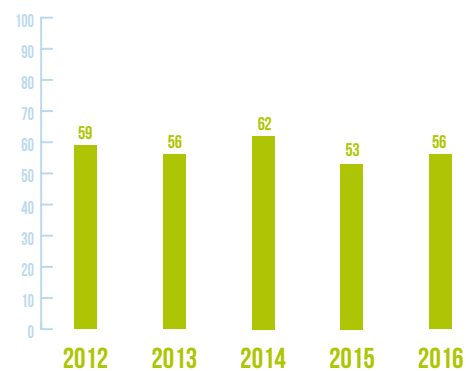
6. Statistieken

EVOLUTIE VAN HET AANTAL AFGELEGDE TOELATINGSEXAMENS / AANTAL GESLAAGDE TOELATINGSEXAMENS

● Aantal afgelegde examens ● Aantal geslaagde examens

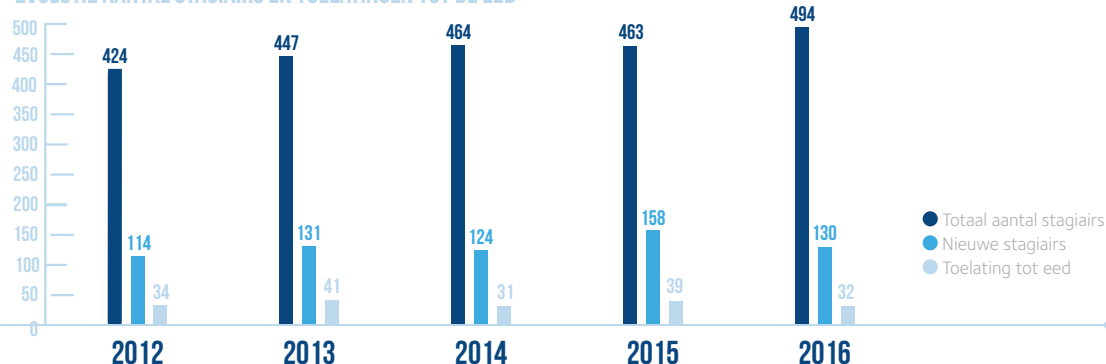
SLAAGPERCENTAGE TOELATINGSEXAMENS

BEKWAAMHEIDSEXAMENS

Jaar		Aantal kandidaten	Aantal eerste deelnames	Geslaagd
2012	F	33	24	15 (45%)
	N	54	34	26 (48%)
	Totaal	87	58	41 (47%)
2013	F	21	7	12 (57%)
	N	58	37	30 (52%)
	Totaal	79	44	42 (53%)
2014	F	20	15	9 (45%)
	N	58	35	25 (43%)
	Totaal	78	50	34 (44%)
2015	F	29	16	14 (48%)
	N	55	34	23 (42%)
	Totaal	84	50	37 (44%)
2016	F	26	15	9 (35%)
	N	65	33	25 (38%)
	Totaal	91	48	34 (37%)

EVOLUTIE AANTAL STAGIAIRS EN TOELATINGEN TOT DE EED

● Totaal aantal stagiairs
● Nieuwe stagiairs
● Toelating tot eed

OPENBAAR REGISTER

INSCHRIJVING IN HET OPENBAAR REGISTER

De Raad van het IBR was tot 31 december 2016 bij wet bevoegd om het openbaar register bij te houden waarin de bedrijfsrevisoren – zowel de bedrijfsrevisoren natuurlijke personen als de bedrijfsrevisorenkantoren – worden opgenomen. Vanaf 1 januari 2017 zal het Instituut deze taak verder blijven uitvoeren, echter onder de eindverantwoordelijkheid van het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren.

De bedrijfsrevisoren natuurlijke personen worden in het openbaar register ingeschreven met ingang van de dag van de eedaflegging en dit op voorlegging van het uittreksel van het proces-verbaal van de eedaflegging. Een bedrijfsrevisorenkantoor wordt in het openbaar register ingeschreven met ingang van de dag waarop de Raad van het IBR de gunstige beslissing tot inschrijving nam.

De auditors en de auditororganisaties van derde landen die de controle uitvoeren van de enkelvoudige jaarrekening of de geconsolideerde jaarrekening van een onderneming met statutaire zetel in een derde land en waarvan de effecten in België mogen verhandeld worden, worden als zodanig afzonderlijk geregistreerd in het openbaar register.

De openbare registergegevens worden elektronisch opgeslagen. [Het register kan hier geraadpleegd worden](#). Verder kan op de website van het IBR ook de lijst van netwerken worden geraadpleegd.

PUBLIEK TOEZICHT OP DE TOEKENNING EN INTREKKING VAN DE HOEDANIGHEID VAN BEDRIJFSREVISOR

Tot 31 december 2016 zag de Procureur-generaal, als orgaan van het systeem van publiek toezicht, toe op alle inschrijvingen in het openbaar register waartoe de Raad van het IBR besliste. Elke beslissing van de Raad tot inschrijving of herinschrijving van een kandidaat-bedrijfsrevisor of waarbij de hoedanigheid van bedrijfsrevisor werd ingetrokken, was vatbaar voor beroep vanwege de Procureur-generaal bij het Hof van Beroep. Deze beslissingen werden bijgevolg door de Voorzitter van het IBR ter kennis gebracht van de Procureur-generaal, zodat deze desgevallend beroep kon aantekenen bij de Commissie van Beroep. Vanaf 1 januari 2017 zal het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren de functie waarnemen van orgaan van publiek toezicht en zal het zich kunnen verzetten tegen iedere beslissing tot toekenning en intrekking van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor.

1. Wijzigingen in het register in 2016

1.1. Bedrijfsrevisoren natuurlijke personen

Nieuwe inschrijvingen

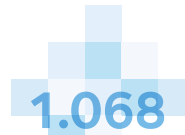
(artikel 5 van de wet van 22 juli 1953 en artikel 2 van het erkenningsreglement)

AMKHAOU Kadja (A02538), BUYSSCHAERT Brecht (A02521), COPUS François (A02548), DE CLERCK Nico (A02522), DE COCK Kevin (A02523), DEHAESE Dries (A02544), DELBEKE Fien (A02539), DEPRez Ludovic (A02540), D'HULST Anne (A02541), DOZIN Olivier (A02542), DUPUIS Yves (A02524), DUITSCHAEVERS Kenny (A02545), GALAND Quentin (A02549), GUARINO Laura (A02520), HENQUIN Caroline (A02543), HUYSEGEMS Nathalie (A02546), KUPPER Jean-François (A02531), LONNEUX Christel (A02532), LOUIS Julien (A02533), MAES Edwin (A02525), MARGINET Joachim (A02526), MILAD Sofian (A02547), NUYTENS Inge (A02514), PELZER Christophe (A02534), RENDERS Tom (A02527), RINGOOT Peter (A02536), ROEF Mathias (A02528), SERGOYNNE Caroline (A02515), SMITS Steven (A02516), STEYNS Didier (A02537), THIENPONT Virginie (A02529), VAN BRUSSEL Kristof (A02530), VANDEBROEK Sanne (A02517), VAN DE GEJUCHTE Sophie (A02535), VERDICKT Simon (A02518), VERRUE Mathias (A02519).

Ontslag

(artikel 17 van het erkenningsreglement)

ALCOVER Pierre (A00726), BAEYENS Tinne (A01984), BEGHIN Paul (A00654), BROOS Roger (A00504), DE BRABANDER Koen (A01316), DORTHU Joseph (A01157), GABRIELS Bernard (A01109), LIPTON David (A01173), MANSVELT John-Gerald (A02314), MATHOT Filip (A02144), OPSOMER Herwig (A00863), POLLET Vincent (A02301), TELDERS Peter (A01862), VAN CLEEF Tom (A01842), VAN DEN ABEELE Herman (A01284), VAN VLAENDEREN Dirk (A01352), VERHAEGEN Frank J. (A01189), WAGEMANS Pieter (A02194), WATERLOOS Bart (A02072).

1.068

bedrijfsrevisoren (natuurlijke personen) waren ingeschreven in het openbaar register van het IBR op 31.12.2016

531

bedrijfsrevisorenkantoren waren ingeschreven in het openbaar register op 31.12.2016

Verlies van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor

(artikel 73, § 4 van de wet van 22 juli 1953 en artikel 33, § 1 van het tuchtreglement)

Nihil

Intrekking van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor

(artikel 8, § 3 van de wet van 22 juli 1953)

COPPENS Benoît (Ao2451)

Herinschrijvingen

(artikel 5, § 3 van de wet van 22 juli 1953 en artikel 18 van het erkenningsreglement)

VAN VARENBERGH Tom (Ao2201)

WOUTERS Elke (Ao2292)

Aantal bedrijfsrevisoren natuurlijke personen opgesplitst per taalgroep	Op 31.12.2015	Op 31.12.2016
Totaal	1.052	1.068
taalgroep Nederlands	690	703
taalgroep Frans	362	365
Aantal bedrijfsrevisoren die zich tijdelijk verhinderd verklaarden om revisorale opdrachten uit te voeren (artikel 13, §2 van de wet van 22 juli 1953)	142	153

(artikel 13, § 2 van de wet van 22 juli 1953)

Toekenning van de titel van erebedrijfsrevisor

(artikel 11, § 2 van de wet van 22 juli 1953 en artikel 4, § 1 van het huishoudelijk reglement)

ALCOVER Pierre (Aoo726), BEGHIN Paul (Aoo654), CATS Jean-François (Aoo649), DORTHU Joseph (Aoo1157), GABRIELS Bernard (Aoo1109), LAURENT Jean (Aoo1875), LIPPENS Jan (Aoo556), OPSOMER Herwig (Aoo863), RABAEY Stefaan (Aoo597), THUBRON Christopher (Aoo1045), VAN CLEEF Tom (Aoo1842), VAN DEN ABEELE Herman (Aoo1284).

Overlijden

In de loop van het jaar heeft de Raad het overlijden vernomen van de bedrijfsrevisoren DANVOYE Xavier (Aoo929) en DELVA Lieven (Aoo599).

De Raad heeft zijn deelneming betuigd aan de families van de overledenen.

1.2. Bedrijfsrevisorenkantoren

Inschrijving bedrijfsrevisorenkantoren

(artikel 6 van de wet van 22 juli 1953 en artikel 3 van het erkenningsreglement)

Boo914	ERIK SNAUWAERT - BEDRIJFSREVISOR - REVISEUR D'ENTREPRISES
Boo915	DP ASSOCIATES - Réviseurs d'Entreprises
Boo916	Dirk SMETS & Co
Boo917	V CORDONNIER Réviseur d'entreprises
Boo918	Patrick De Schutter & Co
Boo919	S. NOLF SC SPRL
Boo920	Fr. Collie
Boo921	IQ Audit & Finance
Boo922	JACKERS BEDRIJFSREVISOR & ACCOUTANT
Boo923	J.Klaykens
Boo924	Karel Nijs Bedrijfsrevisor
Boo925	BB3 AUDIT
Boo926	Jeroen Rans Bedrijfsrevisor
Boo927	WILLEM VAN CAUTER - BEDRIJFSREVISOR - REVISEUR D'ENTREPRISES
Boo928	Joachim Hoebeeck Bedrijfsrevisor
Boo929	Mathias Verrue Bedrijfsrevisor
Boo930	GROUPE AUDIT OPÉRATIONNELLE
Boo931	SCS Fabian Branswyk Réviseur d'Entreprises
Boo932	JFK.KUPPER
Boo933	Flip de Mey
Boo934	PLS, Réviseur d'Entreprises

Ontslag van bedrijfsrevisorenkantoren*(artikel 17 van het erkenningsreglement)*

Boo222	BVBA DIRK VAN VLAENDEREN
Boo292	BVBA FRANK VANDELANOTTE, BEDRIJFSREVISOR
Boo300	BVBA PATRICK DE SCHUTTER
Boo311	SPRL THISSEN, KOHNEN, SIMON & PARTNERS
Boo501	BVBA H. Van den Abeele & Co Bedrijfsrevisoren
Boo512	SPRL Régis VAN CAILLIE – Réviseur d'Entreprises
Boo542	BVBA FRANK VERHAEGEN
Boo548	SPRL J. LAURENT, réviseur d'entreprises
Boo565	SPRL Michaël De Ridder & C° – Réviseur d'entreprises
Boo628	BVBA L. TOELEN – BEDRIJFSREVISOR
Boo655	SPRL BERNARD BIGONVILLE & Co
Boo711	BVBA Lieven Delva
Boo712	BVBA PETER TELDERS
Boo763	Maatschap REVYS AUDIT ALLIANCE GROUP
Boo769	BVBA Bernard Gabriëls
Boo796	SPRL TD Audit
Boo806	BVBA TOKUS BEDRIJFSREVISOR
Boo839	Comm. VA MAZARS SCA
Boo849	BVBA Beernaert

Verlies van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor (bedrijfsrevisorenkantoren)*(artikel 73, § 4 van de wet van 22 juli 1953 en artikel 33, § 1 van het tuchtreglement)*

Nihil

Intrekking van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor (bedrijfsrevisorenkantoren)*(artikel 8, § 3 van de wet van 22 juli 1953)*

Nihil

Aantal bedrijfsrevisorenkantoren opgesplitst volgens juridische vorm	Op 31.12.2015	OP 31.12.2016
Totaal	529	531
Maatschap	5	4
Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (BVBA)	438	437
Coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (CVBA)	43	43
Commanditaire vennootschap (Comm. V.)	42	45
Commanditaire vennootschap op aandelen (Comm. V.A.)	1	0
Naamloze vennootschap (NV)	0	2
Vennootschap onder firma (VOF)	0	0

1.3. Auditors en auditororganisaties van derde landen**Nieuwe inschrijvingen***(artikel 7 van de wet van 22 juli 1953 en artikel 6 en/of 7 van het erkenningsreglement)*

Geen nieuwe inschrijvingen in 2016.

Aantal auditororganisaties derde landen	Op 31.12.2015	Op 31.12.2016
Totaal	7	7
Waarvan geregistreerde derde landen	7	7

2. Wijzigingen in de lijst van de netwerken in 2016**Nieuwe inschrijvingen**

Noo059	BB3
Noo058	Dujardin
Noo057	EXCO
Noo055	REWISE & PARTNERS
Noo056	V.M.D.

Ontslag

Noo009	BDK
Noo002	Vandelanotte

Aantal gelijste netwerken	Op 31.12.2015	Op 31.12.2016
Totaal	51	54

KWALITEITSCONTROLE

Luc DE PUYSELEYN,
Voorzitter van de Commissie
Kwaliteitscontrole

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitter	Luc DE PUYSELEYN
Plaatsvervangend Voorzitter	Luc VERRIJSEN
Leden effectifs	Pierre Hugues BONNEFOY-CUDRAZ, Gert CLAES, Dirk CLEYMANS, Olivier DE BONHOME, Kurt KONINX, Fernand MAILLARD, Dirk STRAGIER, Alexis VAN BAVEL, Jan VAN BRABANT et Marnix VAN DOOREN (secretaris)
Plaatsvervangende leden	Charles-Henri DE STREEL, Harry EVERAERTS, Pascale TYTGAT en Daniel VAN CUTSEM
Secretariaat	Julie BOGDAN, Stéphane FOLIE (tot september 2016), Immanuel KAO (tot september 2016), Isabelle MEUNIER, Aurélie MORSA en Celestine VAN REYBROECK.

Aantal vergaderingen: **14**

MISSIE

De Commissie Kwaliteitscontrole is voor de laatste keer in 2016 belast met de praktische organisatie van de kwaliteitscontrole, onder het publiek toezicht van de een onafhankelijke Kamer, de KVI die beslist. Zij voert haar werkzaamheden uit met eerbied voor een koninklijk besluit en de Normen inzake de kwaliteitscontrole. De werking van de Commissie Kwaliteitscontrole is vastgelegd in een intern reglement.

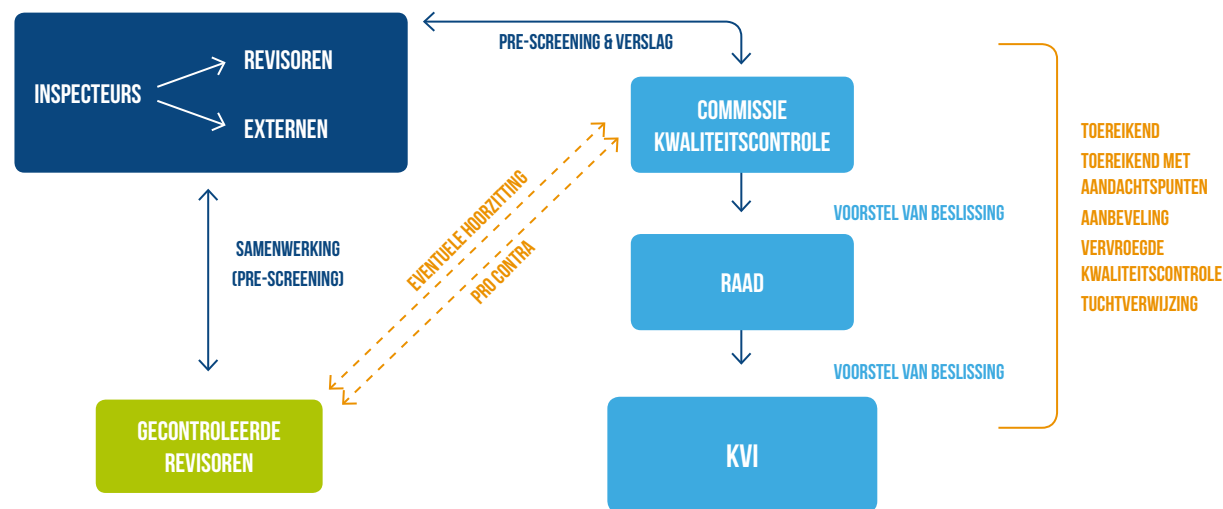
“De Commissie stelt zich de volgende vraag in het licht van de vaststellingen: “Is de opinie van het verslag onderbouwd met betrekking tot de onafhankelijkheid, het voldoende aantal controlewerkzaamheden en de naleving van de normen?”

Luc DE PUYSELEYR, Voorzitter van de Commissie Kwaliteitscontrole

1. Organisatie van de kwaliteitscontrole

De bedrijfsrevisoren worden om de zes jaar aan een kwaliteitscontrole onderworpen, en minstens om de drie jaar wanneer zij één of meer commissarismandaten bij organisaties van openbaar belang uitoefenen.

De verschillende fases van de kwaliteitscontrole

Elk kwaliteitscontroledossier wordt voorgelegd aan twee organen van het IBR (Commissie Kwaliteitscontrole en Raad van het IBR) alvorens te worden voorgesteld aan de KVI die de beslissing neemt. Tijdens het gehele verloop ziet de Commissie Kwaliteitscontrole erop toe dat de bedrijfsrevisoren kunnen reageren op de door

de inspecteur of de Commissie geformuleerde vaststellingen. De gecontroleerde bedrijfsrevisor heeft bovendien gedurende het verloop van zijn kwaliteitscontrole de mogelijkheid om gehoord te worden. Rekening houdende met deze procedure bedraagt de gemiddelde behandelingstermijn van een dossier door het IBR ongeveer één jaar.

2. Werkzaamheden van de Commissie in 2016

In 2016 heeft de Commissie Kwaliteitscontrole 12 keer vergaderd met als belangrijkste opdrachten:

- Het organiseren van de in 2016 uit te voeren kwaliteitscontroles;
- Het analyseren van de dossiers met betrekking tot de in 2015 uitgevoerde kwaliteitscontroles evenals enkele hangende en niet afgesloten dossiers, en het formuleren van beslissingsvoorstellen aan de Raad;
- Het nazien van de ontwerpverslagen opgemaakt door de inspecteurs houdende de in 2016 uitgevoerde kwaliteitscontroles en het meedelen aan de inspecteurs van eventuele opmerkingen (*pré-screening*);
- Het opvolgen van de uit de kwaliteitscontroles voortvloeiende aanbevelingen;
- Het voeren van strategische debatten met het oog op de permanente verbetering van de procedures voor het uitvoeren van de kwaliteitscontroles en het behandelen van de verslagen.

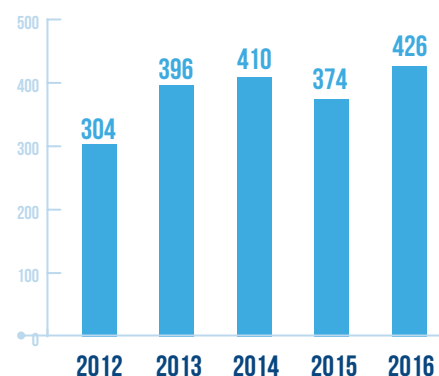
2.1. Organisatie van de kwaliteitscontroles 2016

De lijst van de kwaliteitscontroles 2016 vermeldde aanvankelijk 426 controles. Evenwel werden 107 controles als zonder voorwerp beschouwd (bedrijfsrevisorenvennootschappen die een exclusieve samenwerkingsovereenkomst hebben afgesloten met een andere bedrijfsrevisor en die in de loop van de zes voorbije jaren geen permanente controleopdracht of andere wettelijke opdracht hebben uitgeoefend, ontslagname). Er werd derhalve voorzien op 319 individuele controles met betrekking tot het jaar 2016.

Binnen de context van de overgangperiode naar aanleiding van de omzetting van de Europese auditrichtlijn naar het Belgische recht, werd overeengekomen dat de controle van de organisatie van het systeem van interne kwaliteitscontrole van de bedrijfsrevisorenkantoren met één of meerdere mandaten bij een organisatie van openbaar belang (OOB) evenals de individuele controles aangaande OOB mandaten, door het College van Toezicht op de bedrijfsrevisoren (CTBR) zullen worden uitgevoerd. In dat opzicht verwijzen wij naar de mededeling 2016/05 dd. 9 juni 2016 van de Raad van het IBR, die werd voorbereid in samenspraak met het Kabinet van de Minister bevoegd voor de economie.

Behalve voor wat de controle van de bedrijfsrevisoren met statuut "tijdelijk verhinderd", heeft de Commissie geen beslissing genomen in om het even welk dossier dat voorkomt in de lijst van de kwaliteitscontroles 2016; deze taak behoort tot het CTBR. Ze heeft echter wel de *pré-screening* (cf. punt 2.3) uitgevoerd van de ontwerpverslagen die in 2016 werden meegedeeld. Ze heeft eveneens de aan haar overgemaakte eindverslagen aan het CTBR overgemaakt.

UITGEVOERDE KWALITEITSCONTROLES OVER DE LAATSTE VIJF JAAR

2.2. Opvolging in 2016 van uitgevoerde kwaliteitscontroles

De Commissie heeft de dossiers met betrekking tot de in 2015 uitgevoerde kwaliteitscontroles geanalyseerd alsook enkele niet afgesloten en nog hangende dossiers en heeft beslissingsvoorstellen aan de Raad geformuleerd.

Er werd aan de KVI voorgesteld om de door de Commissie in 2016 behandelde dossiers als volgt af te sluiten (alle jaartallen samen):

	2016	Actieve bedrijfsrevisoren	Verhinderde bedrijfsrevisoren	Totaal
Toereikende controles		34	11	45
Aandachtspunten		77	0	77
Aanbevelingen		67	5	72
Vervroegde controles		16	0	16
Voorstellen tot tuchtverwijzing		13	0	13
Totaal		207	16	223

Zo toont onderstaande tabel alle bij de KVI ingediende voorstellen op basis van het jaar waarin de controles werden uitgevoerd.

KWALITEITS-CONTROLE	2011	2012	2013	2014	2015 ⁽¹⁾
Toereikend	38	27	19	35	45
Aandachtspunt(en)	64	49	32	46	77
Aanbeveling(en)	44	54	39	61	72
VervroegdeQC	25	13	11	7	16
Tucht	11	9	7	5	2
Subtotaal	182	152	108	154	212
Zonder voorwerp ⁽³⁾	99	152	282	197	116
In behandeling	0	0	6	60	7
Totaal	281	304	396	411⁽²⁾	335⁽³⁾

(1) Onvolledig, rekening houdend met de nog in behandeling zijnde en/of niet ontvangen dossiers.

(2) De conclusies hebben betrekking op alle dossiers, onverminderd de individuele beslissingen genomen door de KVI.

(3) De conclusies zonder voorwerp hebben betrekking op de volgende dossiers:

i. De ontslagname;

ii. Het niet verrichten van revisorale werkzaamheden (dit is in het algemeen het geval wanneer het bedrijfsrevisorenkantoor deel uitmaakt van een groter geheel dat een kwaliteitscontrole moet ondergaan of wanneer dit kantoor geen enkele opdracht heeft uitgeoefend tijdens de referentieperiode)

iii. De bedrijfsrevisor gebonden aan een kantoor onderworpen aan de driejaarlijkse kwaliteitscontrole (controles van organisaties van openbaar belang), die geen OOB's controleert tijdens de referentieperiode

iv. De bedrijfsrevisor gebonden aan een kantoor onderworpen aan de kwaliteitscontrole in twee fasen overeenkomstig de norm inzake de kwaliteitscontrole en die geen deel uitmaakt van de steekproef van individuele controles.

De beoordeling door de Commissie van de gedane vaststellingen verloopt volgens het principe “Hoofdzaak” (de punten die een invloed kunnen hebben op de opinie) versus “Bijzaak” (de punten die niet noodzakelijk een invloed hebben op de opinie) door dit te koppelen aan de volgende cruciale vraag: “Is de opinie van het verslag gerechtvaardigd door het dossier: onafhankelijkheid, voldoende controles die aangetoond worden, verslag conform met de normen” of nog “heeft het vastgestelde gebrek een invloed op de opinie?”. Zodoende zal elk gebrek aanleiding geven tot het formuleren van een aandachtspunt of een aanbeveling.

Het formuleren van een aandachtspunt doet geen afbreuk aan het algemeen toereikend karakter van de kwaliteitscontrole. Er wordt van de gecontroleerde bedrijfsrevisor verwacht dat hij tegen de eerstvolgende kwaliteitscontrole zal tegemoet komen aan de geformuleerde aandachtspunten.

Het formuleren van één of meer aanbevelingen wordt voorgesteld door de Commissie wanneer zij acht dat het vastgestelde gebrek een invloed kan hebben op de technische en/of ethische (onafhankelijkheid) onderbouw van het uitgebrachte oordeel in het commissarisverslag. Een aanbeveling kan evenzeer worden voorgesteld wanneer een vastgesteld gebrek reeds werd weerhouden uit een voorafgaandelijke kwaliteitscontrole. Een aanbeveling vereist het nazicht achteraf (hetzij ad hoc, hetzij aan de hand van een vervroegde kwaliteitscontrole) om na te gaan of er binnen een redelijke termijn een gunstig gevolg werd gegeven. De kwaliteitscontrole streeft een verbetering van de kwaliteit van de werkzaamheden van de bedrijfsrevisoren na. Ingeval het resultaat

van de kwaliteitscontrole niet toereikend is, zal de gecontroleerde bedrijfsrevisor derhalve de mogelijkheid krijgen om aan te tonen dat hij – hetzij in het kader van de opvolging van een aanbeveling, hetzij ter gelegenheid van zijn vervroegde kwaliteitscontrole – een passend gevolg heeft gegeven aan de vastgestelde inbreuken.

De beslissing om een vervroegde kwaliteitscontrole te organiseren betekent dat de gecontroleerde bedrijfsrevisor aan een volledig nieuwe kwaliteitscontrole wordt onderworpen. Niettemin wordt daarbij bijzondere aandacht besteed aan de controle van de verbetering van de zwakke punten belicht tijdens de vorige controle.

Indien daarentegen een bedrijfsrevisor de uit de kwaliteitscontrole voortvloeiende aanbevelingen niet binnen een redelijke termijn opvolgt, kan de Raad, afhankelijk van de ernst van de opnieuw vastgestelde tekortkomingen, de KVI vatten met het oog op een verwijzing naar de tuchtinstancies.

De Commissie kan bovenop de voorstellen tot conclusie voor kwaliteitscontroles, aan de Raad voorstellen om in specifieke gevallen een terechtwijzing en/of injunctie op te leggen, en aan het Uitvoerend Comité, om een voorlopige ordemaatregel op te leggen. Dat werd het geval niet in 2016.

2.3. Nazicht van de ontwerpverslagen van de inspecteurs en mededeling aan de inspecteurs (pre-screening)

Binnen de context van de overgangperiode naar aanleiding van de omzetting van de Europese auditrichtlijn naar het

Belgische recht, welke een impact heeft op de organisatie en de uitvoering van de kwaliteitscontroles, heeft de Commissie de inspecteurs verzocht om vóór 15 juni hun controleschema 2016 mee te delen en vóór 15 september een ontwerpverslag te bezorgen vóór mededeling hiervan aan de gecontroleerde bedrijfsrevisor. Na nazicht van het ontwerpverslag en van de relevante documenten, heeft de Commissie haar eventuele opmerkingen over kwesties die in het ontwerpverslag zouden kunnen ontbreken of die verduidelijkt dienen te worden, meegedeeld aan de inspecteur. Op basis van de mededeling van de Commissie bezorgt de inspecteur zijn afgerond verslag aan de gecontroleerde bedrijfsrevisor, dat dit verslag zal moeten goedkeuren of binnen 15 dagen zijn eventuele opmerkingen zal moeten doen gelden. Deze procedure van « *pre-screening* » is bedoeld om het aantal door de Commissie aangehaalde kwesties die niet in het verslag van de inspecteur werden opgenomen, tot een minimum te beperken om de organisatie van een onderhoud op het IBR of een achteraf naar de gecontroleerde bedrijfsrevisor te richten verzoek om inlichtingen te vermijden.

Na afronding van haar werkzaamheden bezorgt de Commissie aan de gecontroleerde bedrijfsrevisor een verslag waarin een beslissingsvoorstel is opgenomen dat nadien, met inachtneming van de relevante opmerkingen van de gecontroleerde bedrijfsrevisor, aan de Raad zal worden meegedeeld. Deze laatste beschikt over een termijn van 15 dagen om zijn eventuele

bemerkingen te maken. Vervolgens wordt de gecontroleerde bedrijfsrevisor formeel in kennis gesteld van de vastgestelde tekortkomingen en kan hij de nodige maatregelen treffen om hieraan in de toekomst te verhelpen. Het verslag wordt vervolgens formeel door de Commissie goedgekeurd en aan de Raad van het IBR bezorgd. Het dossier, met inbegrip van het voorstel van de Raad, wordt uiteindelijk gericht aan de KVI die, desgevallend na een verzoek om aanvullende werkzaamheden, de eindbeslissing neemt ter afsluiting van het kwaliteitscontroledossier.

Zoals supra vermeld, heeft de Commissie Kwaliteitscontrole de *pré-screening* van de ontwerpverslagen mbt de kwaliteitscontroles 2016 (NIET OOB) uitgevoerd en de in 2016 afgeronde verslagen aan het CTBR overgemaakt.

2.4. Opvolging van de uit de kwaliteitscontroles voortvloeiende aanbevelingen

Vanuit het streven naar een snellere opvolging van de aanbevelingen, en overeenkomstig artikel 33, § 5 van de wet van 22 juli 1953, volgt de Commissie alle kwaliteitscontroledossiers die aanleiding hebben gegeven tot het formuleren van één of meer aanbevelingen.

Er dient te worden verduidelijkt dat de opvolging geldt voor de aanbevelingen die werden geformuleerd ten aanzien van zowel de actieve bedrijfsrevisoren als de bedrijfsrevisoren die tijdelijk/wettelijk verhinderd zijn om controleopdrachten uit te voeren.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de resultaten van de opvolging van de aanbevelingen, onverminderd de eindbeslissing die door de KVI zal worden genomen:

Resultaten van het opvolgen van de aanbevelingen	Totaal
Opvolging	49
Resultaat	
Toereikend	11
Aandachtspunt(en)	2
Nieuwe aanbeveling(en)	2
Terechtwijzing*	4
Tucht	1
Overdracht naar het CTBR	29

* In twee gevallen werd de revisor formeel aangeraden om een beroep te doen op de ISA-coach.

2.5. Principebeslissingen van de Commissie betreffende de permanente verbetering van de kwaliteit bij de uitvoering van de kwaliteitscontroles en de behandeling van de rapporten

Zoals vermeld in het jaarverslag van 2015, heeft de Commissie bij haar werkzaamheden, de volgende principes aangenomen:

- Een snellere behandeling van de dossiers door middel van een grotere betrokkenheid van de leden van de Commissie bij de aanvang van de kwaliteitscontrole.
- De selectie van het commissarismandaat die het voorwerp van de kwaliteitscontrole zal uitmaken door het lid van de Commissie die toegewezen werd als verslaggever (behoudens wanneer een externe inspecteur¹ tussenkomt).
- De beoordeling van de gedane vaststellingen verloopt volgens het principe "Hoofdzaak versus Bijzaak" waarbij de nadruk wordt

¹ Ter herinnering heeft de Commissie in 2016 geen OOB mandaat geselecteerd; deze taak behoort tot het CTBR.

gelegd op de onderbouw van de opinie.

- Optimaliseren van de volledigheid en duidelijkheid van de vaststellingen (via de pre-screening).
- Uitwerking van een nieuw standaardverslag van de Commissie gericht aan de Raad en de KVI waarbij de gedane vaststellingen worden onderverdeeld in vaktechnische inbreuken, ethische inbreuken, inbreuken met betrekking tot de organisatie van het kantoor, inbreuken met betrekking tot de antiwitwaswetgeving, inbreuken op nationale wetgeving en andere. Dit verslag maakt eveneens een onderscheid tussen de inbreuken die het uitgebracht oordeel al dan niet in het gedrang kunnen brengen.
- Versterking van het tegensprekelijk karakter van de door de Commissie genomen beslissing middels het overmaken van deze beslissing, voorafgaandelijk aan de bespreking binnen de Raad, aan de gecontroleerde en de inspecteur. Beiden hebben een termijn van 15 dagen om hun eventuele opmerkingen aan de Commissie kenbaar te maken die vervolgens oordeelt of de eerder genomen beslissing dient te worden aangepast.
- Principe van de tweede kans blijft van toepassing, en omvat:
 - een aanbeveling moet worden uitgevoerd binnen een redelijke termijn;
 - de niet-naleving van een aanbeveling kan aanleiding geven tot een injunctie, terechtwijzing, vervroegde kwaliteitscontrole of een tuchtverwijzing;
 - een tuchtverwijzing wordt slechts gehandhaafd bij een onvoldoende of onbestaande verbetering;

- Elke tuchtverwijzing wordt in principe gevolgd door een vervroegde kwaliteitscontrole;

2.6. De strategische debatten betreffende de verbetering van de permanente procedures inzake de uitvoering kwaliteitscontroles en behandeling van de rapporten

Ingevolge de inwerkingtreding van de ISQC 1 standaard van toepassing zijnde op alle bedrijfsrevisoren en bedrijfsrevisorenkantoren, heeft de Commissie zich gericht op het effect van de wijdverspreide toepassing van deze standaard bij haar werkzaamheden.

De Commissie is van mening dat er voor de behandeling van de individuele dossiers niet definitief kan worden geconcludeerd inzake de ISQC 1 standaard. De controles van de bedrijfsrevisoren kunnen wijzen op standaard inbreuken die toe te schrijven zijn aan het kantoor. Toch zijn de bevindingen betreffende de ISQC 1 standaard geformaliseerd en doorgegeven aan het bedrijfsrevisorenkantoor.

De Commissie is van mening dat wanneer uit de analyse blijkt dat de procedures voldoende ontwikkeld en gerespecteerd zijn, omdat de ISQC1 standaard reeds van toepassing is op alle bedrijfsrevisorenkantoren en haar respect de oprichting impliceert van procedures die de kwaliteit van de werkzaamheden van de bedrijfsrevisor verzekeren, de selectie van de individuele controles niet noodzakelijkerwijs alle van de bedrijfsrevisoren betreft die het kantoor vertegenwoordigen.

Zoals vermeld in het jaarverslag van 2015, diende het IBR een aanvraag bij de Hoge Raad voor de Economische Beroepen² (HREB) om de kwaliteitscontrole van een bedrijfsrevisorenkantoor met minstens 50 mandaten inzake wettelijke opdrachten of met minstens 4 bedrijfsrevisoren met handtekeningsbevoegdheid, in twee fasen te laten verlopen. De HREB was van mening dat dit niet tegengesteld was aan de geest waarin paragraaf 8 van de Normen inzake kwaliteitscontrole werd opgesteld.

3. Typologie van de door de kwaliteitscontroles aan het licht gebrachte tekortkomingen

Voorname door de kwaliteitscontroles aan het licht gebrachte tekortkomingen die een specifieke opvolging vereisen:

- 1) ontoereikende of zelfs onbestaande auditrisicoanalyse, resulterend, onder andere, in een controleprogramma dat onvoldoende is aangepast aan de risico's en bijzonderheden van de gecontroleerde onderneming;
- 2) het systeem van interne controle van de onderneming wordt onvoldoende geanalyseerd en/of onvoldoende verband tussen de bevindingen inzake interne controle en de latere organisatie van de controle;
- 3) de externe confirmatieprocedure wordt als controlemiddel onvoldoende, onjuist en/of onvolledig toegepast. Bijvoorbeeld miskennen van de basisvoorwaarden van de procedure of het gebrek aan alternatieve controlemethoden

² De Normen inzake de kwaliteitscontrole die de bevoegdheid bieden om een ander criterium dan de 10 bedrijfsrevisoren te bepalen.

indien geen antwoord wordt ontvangen op confirmatieverzoeken;

4) het niet in acht nemen van de Norm inzake de bevestigingen van de leiding (bevestigingsbrief);

5) het niet in acht nemen van de norm inzake de permanente vorming;

6) het niet naleven van de onafhankelijkheidsregels (cf. Wetboek van vennootschappen, wet van 22 juli 1953 en hun besluiten, norm inzake bepaalde aspecten verbonden aan de onafhankelijkheid van de commissaris);

7) onvoldoende vervullen van de identificatieplicht van de cliënt voorgeschreven door de antiwitwaswetgeving;

8) het onvoldoende formaliseren en documenteren van de controlewerkzaamheden;

9) het niet vermelden in het commissarisverslag van het niet naleven van bepaalde wettelijke verplichtingen;

10) het niet in acht nemen van de ISA's met betrekking tot het controleverslag;

11) het niet in acht nemen van de normen voor bijzondere opdrachten.

4. Controleleidraden overeenkomstig de ISA's

De controleleidraden (boek 1: controle van de interne organisatie van het kantoor en boek 2: controle van dossiers inzake wettelijke opdrachten en bijzondere opdrachten) werden gebruikt voor het geheel van de kwaliteitscontroles uitgevoerd in 2016.

De controleleidraad boek 2 werd in 2016 aangepast op niveau van:

- de structuur (de vragen werden gehergroepeerd per auditrisico);
- de proportionaliteit;
- de automatische toepassing van de auditflow;
- de systematische vermelding bij elke vraag van de toepasselijke paragraaf van de ISA-norm.

TOEZICHT

Vincent ETIENNE,
Voorzitter van de
Commissie van Toezicht

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Voorzitter	Vincent ETIENNE
Plaatsvervangend Voorzitter	Dirk SMETS
Effectieve leden	Peter COOX, Bernard DE GRAND RY, Xavier DOYEN (secretaris), Hugues FRONVILLE, Bernard GABRIËLS, Roland JEANQUART, Philip MAEYAERT, Bernard ROUSSEAUX, Régis VAN CAILLIE en Peter WEYERS
Secretariaat	Julie BOGDAN, Stéphane FOLIE (tot september 2016), Immanuel KAO (tot september 2016), Isabelle MEUNIER, Aurélie MORSA en Celestine VAN REYBROECK

Aantal vergaderingen: 11

OPDRACHT

De Commissie van Toezicht was in 2016 voor de laatste keer wettelijk belast met het toezicht op de goede uitvoering door de bedrijfsrevisoren van de hen toevertrouwde opdrachten. Zij voert haar werkzaamheden uit met inachtneming van een koninklijk besluit en haar werking werd vastgelegd in een intern reglement.

1. Activiteiten van de Commissie

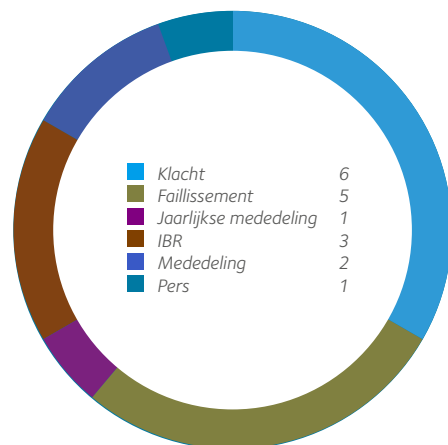
De Commissie houdt toezicht op de onafhankelijkheid van de commissarissen, analyseert de ontvangen klachten, onderzoekt de commissarismandaten in vennootschappen die failliet werden verklaard, alsook alle andere aspecten die verband houden met de kwaliteit van de controlewerkzaamheden.

Haar activiteiten hebben betrekking op enerzijds de informatiedossiers en anderzijds de toezichtdossiers.

De informatiedossiers zijn gericht op het inwinnen van inlichtingen, hetzij over een specifiek dossier, hetzij in het algemeen over bepaalde activiteiten.

De toezichtdossiers worden hoofdzakelijk geopend op basis van klachten of naar aanleiding van informatiedossiers die aanvullende werkzaamheden vereisen. De effectieve onderzoekshandelingen worden uitgevoerd overeenkomstig de bepalingen van het koninklijk besluit toezicht en kwaliteitscontrole.

In 2016 heeft de Commissie 18 toezichtdossiers geopend met als oorsprong:

1.1. Onderzoek van de klachten

Het IBR is bevoegd om de klachten te behandelen die betrekking hebben op handelingen van bedrijfsrevisoren die gesteld zouden zijn in strijd met wettelijke en reglementaire bepalingen inzake de onafhankelijkheid, op technische gebreken met betrekking tot wettelijke en beroepsnormen alsook op eventueel onwaardig gedrag van een bedrijfsrevisor.

In 2016 heeft de Commissie 6 ontvankelijke klachten ontvangen waarvoor een toezichtdossier werd geopend met het oog op onderzoek. In de loop van het jaar werden 16 klachtendossiers afgesloten waarvan 4 dossiers door een tuchtverwijzing en 2 dossiers door een terechtwijzing.

1.2. Systematische analyse van de commissarismandaten in vennootschappen die failliet werden verklaard

De vennootschappen die failliet werden verklaard, vormen een permanent aandachtspunt van de Commissie van Toezicht. De Commissie van Toezicht voert sinds een aantal jaren een systematische analyse van de jaarrekening en de commissarisverslagen van failliet verklaarde vennootschappen uit, gericht op het onderzoeken van de naleving door de commissaris van wettelijke en normatieve bepalingen op het vlak van de controle op de continuïteit van de onderneming.

In 2016 heeft de Commissie van Toezicht deze systematische analyse voortgezet. Zij heeft 60 dossiers onderzocht. Op basis van deze systematische analyse werden 23 informatiedossiers geopend om bijkomende informatie bij de betrokken bedrijfsrevisoren in te winnen. In 5 gevallen werd een toezichtdossier geopend om een grondiger onderzoek uit

te voeren met betrekking tot de tijdens de informatiefase vastgestelde elementen.

In het kader van deze analyse werden 8 voorstellen tot terechtwijzing besloten in 2016.

1.3. Systematische analyse van de jaarlijkse mededelingen van de bedrijfsrevisoren

De Commissie van Toezicht verricht doelgerichte controles op de jaarlijkse mededeling die de bedrijfsrevisoren aan het IBR dienen over te maken.

Aan de hand van de jaarlijkse mededeling gaat de Commissie van Toezicht na:

- of er aanwijzingen zijn van eventuele onafhankelijkheidsproblemen;
- of de bedrijfsrevisoren de deontologische verplichting tot het afsluiten van een verzekeringspolis voor de dekking van hun burgerlijke aansprakelijkheid, hebben nageleefd;
- of de kantoorgegevens overeenstemmen met de gegevens opgenomen in het openbaar register en of er geen inconsistenties zijn met bepaalde gegevens waarover het IBR reeds beschikt;
- of de bedrijfsrevisor betrokken is bij een gerechtelijke, tuchtrechtelijke of administratieve procedure.

In 2016 werd 1 toezichtdossier geopend naar aanleiding van de jaarlijkse mededelingen.

1.4. Systematische analyse van de persartikels

De Commissie van Toezicht heeft in 2016 de systematische analyse van persartikels die betrekking hebben of kunnen hebben op bedrijfsrevisoren, voortgezet. De Commissie besteedt bijzondere aandacht aan aanwijzingen van inbreuken op beroeps- en deontologische normen.

Naar aanleiding van deze analyse werd 1 toezichtdossier geopend.

1.5. Opvolging van gerechtelijke, tuchtrechtelijke en administratieve procedures

De Commissie van Toezicht houdt een permanente lijst bij van de hangende gerechtelijke, tuchtrechtelijke en administratieve procedures en vorderingen ingesteld tegen bedrijfsrevisoren waarvan zij kennis heeft gekregen.

De bedrijfsrevisoren zijn wettelijk gehouden om informatie over de tegen hen ingestelde procedures en vorderingen die betrekking hebben op de uitoefening van hun beroep mede te delen. Daarnaast moeten zij de Commissie van Toezicht jaarlijks op de hoogte houden van de verdere evolutie van deze procedures. De Commissie kan een onderzoek starten naar de naleving van de beroepsverplichtingen, ongeacht het verloop van de gerechtelijke procedure.

De Commissie van Toezicht onderzoekt, in de mate van het mogelijke, het dossier om de eventuele inbreuken op de beroepsregels op te sporen. Krachtens de autonomie van de tuchtprocedure ten aanzien van de strafprocedure, is het IBR, in geval van vaststelling van beroepstekortkomingen, gerechtigd om de tuchtprocedure in te stellen zonder het resultaat van de strafprocedure af te wachten. In de loop van 2016 werd het IBR in kennis gesteld van drie gerechtelijke dossiers waarin bedrijfsrevisoren waren betrokken. In één van deze gevallen werd een toezichtdossier geopend.

De Commissie wordt eveneens op de hoogte gebracht van de bij bedrijfsrevisorenkantoren verrichte huiszoekingen. Deze dossiers worden geopend aan de hand van het verslag opgesteld

door de vertegenwoordiger van de Raad die deze huiszoeken bijwoont. In het merendeel van de gevallen wordt vastgesteld dat de huiszoeking enkel tot doel heeft documenten van de entiteit/ cliënt van een bedrijfsrevisor in beslag te nemen en dat de bedrijfsrevisor niet betrokken is bij de feiten die aanleiding geven tot het strafrechtelijk onderzoek.

In 2016 werd er geen enkel toezichtdossier geopend naar aanleiding van een huiszoeking

1.6. Toezichtsactiviteiten uitgevoerd op verzoek van de Kamer van verwijzing en instaatstelling

In 2016 werd er geen toezichtdossier geopend op verzoek van de Kamer van verwijzing en instaatstelling.

1.7. Andere werkzaamheden van de Commissie

De overige onderzoeken kunnen als volgt worden samengevat:

Oorsprong	In 2016 geopende dossiers
Meldingen door een derde of een bedrijfsrevisor	2
Interne bronnen	3

De meldingen door een derde betreffen de tekortkomingen vanwege een bedrijfsrevisor, vastgesteld door een derde partij. Deze worden systematisch door de Commissie van Toezicht onderzocht.

De dossiers waarvan de oorsprong een interne bron van het IBR is, zijn voornamelijk opgesplitst in administratieve dossiers (bijdragen, gegevens in het openbaar register en/of het elektronisch dossier) en in dossiers die werden geopend naar aanleiding van feiten vastgesteld in andere verwante dossiers.

1.8. Andere werkzaamheden

De Commissie van Toezicht heeft steeds toezichtsopdrachten omtrent bijzondere sectoren of speciale vragen ingesteld. Rekening houdend met de evolutie van het publiek toezicht werden deze bijzondere opdrachten waartoe werd besloten op initiatief van de Commissie of op verzoek van de Raad, geleidelijk aan opgegeven. Het gaat bijvoorbeeld over het systematisch onderzoek van de audit van ziekenhuizen en huisvestingsmaatschappijen. Wij noteerden eveneens de stopzetting van het systematisch onderzoek inzake de onmiddellijke mandaatmeldingen.

2. Resultaten van de toezichtwerkzaamheden

Hieronder wordt een tabel opgenomen die de wijzigingen in het aantal toezichtdossiers weergeeft.

	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal dossiers op 01.01	122	97	54	85	69
Aantal nieuwe dossiers	47	43	68	53	18
Aantal heropende dossiers	8	5	4	1	0
Aantal gesloten dossiers	80	91	41	70	73
Aantal dossiers op 31.12	97	54	85	69	14*

* Deze dossiers werden overgemaakt aan het College van Toezicht van de bedrijfsrevisoren.

De door de Commissie in 2016 behandelde dossiers hebben het IBR ertoe gebracht in een aantal gevallen een specifiek onderzoek te organiseren:

Oorsprong	2016
Uitnodigingen om voor de Commissie te verschijnen	19
Plaatsbezoeken	1
Totaal	20

Na afloop van haar werkzaamheden met betrekking tot de specifieke dossiers heeft de Commissie 73 toezichtdossiers als volgt afgesloten:

Afgesloten dossiers	2012	2013	2014	2015	2016
Klassement	57	69	30	57	49
Klachtendossiers	16	20	6	20	10
Dossiers die geen betrekking hebben op een klacht	41	49	24	37	39
Terechtwijzing	19	11	2	8	17
Klachtendossiers	-	2	0	0	2
Dossiers die geen betrekking hebben op een klacht	-	9	2	8	15
Tucht	11	11	9	5 (*)	7
Klachtendossiers	2	2	2	0	4
Dossiers die geen betrekking hebben op een klacht	9	9	7	5	3
	80	91	41	70	73

* Formeel heeft de Commissie beslist tot een zesde verwijzing naar de tuchtinstanties ten laste van een bedrijfsrevisor die de werkzaamheden van de Commissie van Toezicht had belemmerd. Deze beslissing hield niet in dat het onderzoek naar de grond van de zaak werd beëindigd. Dit dossier werd in 2015 afgesloten met een voorstel tot seponering.

DANKWOORD VAN DE VOORZITTER

Eind 2016 hebben de Commissie Kwaliteitscontrole en de Commissie van Toezicht hun werkzaamheden afgerond en werden ze dus ontbonden. Alle bevoegdheden inzake kwaliteitscontrole en toezicht die de afgelopen 30 jaar door het IBR werden uitgeoefend, worden voortaan krachtens de wet van 7 december 2016 aan het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren toevertrouwd.

In het kader van dit jaarverslag wil ik de leden van deze twee commissies en het IBR-personeel van harte bedanken voor hun professionalisme, inzet en onafhankelijkheid bij de uitoefening van deze kwaliteitscontrole- en toezichtsactiviteiten. Zij hebben zich tot december 2016 ingezet om hun opdrachten tot een goed einde te brengen, en dit binnen een moeilijke context. Ik wens hen hiervoor oprecht te feliciteren en te bedanken.

Thierry Dupont

TUCHT

Door de omzetting van Europeesrechtelijke regels in Belgisch recht is het IBR met ingang van 1 januari 2017 niet langer bevoegd om op welk niveau ook nog tussenbeide te komen in tuchtaangelegenheden. In 2016 werden dus de laatste tuchtzaken in de geschiedenis van het IBR doorverwezen naar de tuchtinstanties werkzaam binnen de structuren van het IBR. Een twintigtal dossiers zal ingevolge de werking van overgangsmaatregelen opgenomen in de wet van 7 december 2016 in 2017, mogelijk in 2018, nog zijn beslag krijgen voor de bestaande tuchtinstanties en volgens de oude procedures opgenomen in wet van 22 juli 1953.

Deze grondige innovatie ontnemt een voorname bevoegdheid aan het IBR dat professioneel en billijk gedurende meer dan 60 jaar deze publiekrechtelijke roeping heeft ingevuld zoals dat overigens nog steeds het geval is bij de meeste ordes of instituten van vrije beroepers. De oorspronkelijke tuchtinstanties, gebaseerd op een confraternele controle, kenden een revolutie samen met de evolutie die de denkbeelden omtrent de rechtspraak van beroepsorden en instituten doormaakten, bijvoorbeeld de toegenomen aandacht en de erkenning van de rechten van verdediging.

De wetgever, zich beroepend op de nieuwe Europese regelgeving, was van oordeel dat de onafhankelijkheidsvereisten nog meer versterkt dienden te worden en zowel de onderzoeksbevoegdheden als de tuchtrechtsmacht zelf bleken niet langer (mede) door beroepsbeoefenaars te kunnen uitgeoefend worden. Het bestaande systeem van publiek toezicht bleek bovendien versnipperd en niet altijd transparant. Voortaan zal de kwaliteitscontrole op de werkzaamheden van de bedrijfsrevisoren en het toezicht toevertrouwd worden aan een orgaan dat volledig onafhankelijk is van het beroep, het "College van Toezicht op de Bedrijfsrevisoren"², vandaag het enige orgaan van publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren dat autonoom een eigen toezichts- en controlepolitiek kan nastreven. De sanctiecommissie van het FSMA³ zal op haar beurt nadien over de bevoegdheid beschikken om tucht- en administratieve sancties uit te spreken (artikel 59 van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren). In de sanctiecommissie van de FSMA zal geen enkele bedrijfsrevisor⁴ nog zitting kunnen hebben en van de acht samenstellende leden in de sanctiecommissie komen er zes uit

de magistratuur. Het hoger beroep tegen de beslissingen van de sanctiecommissie zal worden behandeld door het Hof van Beroep van Brussel en uiteraard zetelen daarin nog enkel magistraten.

Ondertussen hebben de tuchtinstanties binnen het IBR zich het afgelopen jaar met grote zorg en met zin voor verantwoordelijkheid gekwetend van hun taak. Op de website van het IBR kunnen alle beslissingen van 2016 worden geconsulteerd, zij het anoniem. Ook de beslissingen waartegen hoger beroep werd aangekondigd kunnen ingekeken worden. Zij getuigen van een onbetwistbare onafhankelijke beoordeling, wars van elk corporatisme, en de meeste ervan overtuigen door hun strakke juridische degelijkheid en munten uit door de zorgvuldige afweging van de in het geding zijnde belangen. Daarbij mag niet uit het oog worden verloren dat tuchtrechtspraak ook een didactische rol te vervullen heeft en niet enkel gericht is op repressieve beteugeling. Deze rechtspraak toont aan dat het Instituut daadwerkelijk de vinger aan de pols hield, ook in deze overgangperiode, en wezenlijke problemen aan de oppervlakte wist te brengen en daardoor een niet te onderschatten bijdrage leverde aan de verbetering van de kwaliteit van de auditdiensten.

Het Instituut wenst de nieuwe organen die in de toekomst belast worden met deze (en andere) taken, een professionele en rechtlijnige beleving toe van de hen toegewezen taken.

ACTIVITEITEN VAN HET IBR IN VERBAND MET TUCHT

	2012	2013	2014	2015	2016
Beslissing tot tuchtverwijzing door de KVI	26	18	19	12	25
Oorsprong kwaliteitscontroles	15	6	13	6	16
Oorsprong toezicht	5	8	6	6	9
Oorsprong administratief	6	4	0	0	0
Tussenkomen van de Raad in tuchtdossiers					
Tuchtcommissie	22	16	19	18	27
Commissie van Beroep	10	13	13	13	11
Tussenkomen in Cassatiedossiers	1	1	0	2	2
Tussenkomen in burgerlijke en administratieve procedures	2	1	1	3	2

¹ Artikel 147 § 1 en artikel 148 § 1 van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren. De overgangsregeling stelt dat de dossiers die voor de inwerkingtreding van de wet (1 januari 2017) "op rechtsgeldige wijze zijn voorgelegd" nog onder de bevoegdheid ressorteren van de tuchtinstanties van het IBR.

² Artikel 32 van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren
³ Artikel 48bis van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten.
⁴ Artikel 3, 28^e van de wet van 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren definieert de "persoon die geen beroepsbeoefenaar is" en die dus wel kan zetelen in de sanctiecommissie.

OMZENDBRIEVEN, ADVIEZEN EN MEDEDELINGEN

Overeenkomstig artikel 31, §7 van de wet van 7 december 2016 ontwikkelt het IBR de rechtsleer inzake de audittechnieken en de goede toepassing door de bedrijfsrevisoren van het wettelijk, reglementair en normatief kader dat de uitoefening van hun beroep regelt, enkel nog in de vorm van adviezen of mededelingen. Vanaf 1 januari 2017 zal het IBR bijgevolg geen nieuwe omzendbrieven meer publiceren. Deze documenten zijn terug te vinden op de website van het IBR, onder de rubriek Regelgeving>Rechtsleer.

Omzendbrieven aan de bedrijfsrevisoren

- [2016/01: Wijzigingen van het Vlaams Rekendecreet door het Vlaams decreet van 18 december 2015 houdende diverse financiële bepalingen-uitbreiding van uitzondering op het beroepsgeheim van de bedrijfsrevisor en oprichting van de Vlaamse Adviescommissie Boekhoudkundige Normen](#)
- [2016/01: erratum](#)
- [2016/02: Noodzaak van het opnemen van een referentiekader voor het uitvoeren van de controleopdracht in het geval van een oordeelonthouding \(rechtzetting vertaling van ISA 705\), impact van de Europese Audithervorming op het commissarisverslag & Pack PE-KE v3.0 en FAQs ICCI](#)
- [2016/03: Toepassing van de ISA's en de ISRE's en praktische nota's met betrekking tot de uitvoering van bepaalde bijzondere](#)

[opdrachten voorzien door het Wetboek van vennootschappen](#)

- [2016/04: Advocatenbevestigingen](#)
- [2016/05: Onmiddellijke mandaatmelding-intrekking van omzendbrief 2011/11](#)

Adviezen van de Raad van het IBR

- [2016/01: Afspraken over single audit: audit rekeningen 2016 Vlaamse overheid](#)

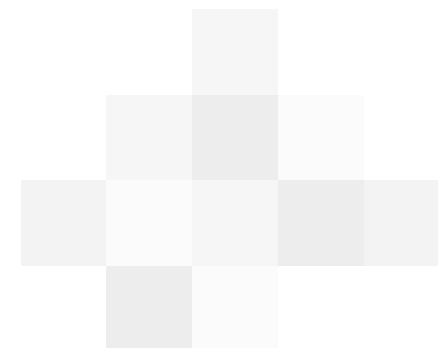
Mededelingen aan de bedrijfsrevisoren

- [2016/01: De inschrijving van een nieuw bedrijfsrevisorenkantoor in het openbaar register en de gevolgen van een statutenwijziging in een bestaand bedrijfsrevisorenkantoor](#)
- [2016/02: Aanduiding van een plaatsvervangende commissaris](#)
- [2016/03: Uitoefening van de opdracht in de hoedanigheid van commissaris of bedrijfsrevisor in erkende niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking en specifieke controleopdrachten in dezelfde organisaties](#)
- [2016/04: De externe rotatie van de bedrijfsrevisor in Wallonië](#)
- [2016/05: De uitvoering van de kwaliteitscontroles 2016](#)
- [2016/06: Openbare raadpleging over het ontwerp van norm tot wijziging van de bijkomende norm bij de in België](#)

[van toepassing zijnde internationale auditstandaarden \(ISA's\)-Het commissarisverslag in het kader van een controle van financiële overzichten overeenkomstig de artikelen 144 en 148 van het Wetboek van vennootschappen en andere aspecten met betrekking tot de opdracht van de commissaris](#)

- [2016/07: Openbare raadpleging over het ontwerp van norm inzake de toepassing van de nieuwe en herziene Internationale controlestandaarden \(ISA's\) in België en tot vervanging van de norm van 10 november 2009 inzake de toepassing van de ISA's in België](#)
- [2016/08: Wet houdende diverse bepalingen inzake Economie](#)
- [2016/09: Verordening \(EU\) nr.537/2014 van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang](#)
- [2016/10: Commissarissen van Autonome Gemeentebedrijven \(AGB's\) en Autonome Provinciebedrijven \(APB's\)-Volgen van ICCI-seminarie Controle van de autonome gemeentebedrijven \(AGB's\)](#)
- [2016/11: Publicaties op de website van het ICCI: ISA's die betrekking hebben op kleine entiteiten-Update Pack PE-KE en ISA checklists-Bestigingsbrieven](#)

- [2016/12: nationaal register voor gerechtsdeskundigen](#)
- [2016/13: Sociale secretariaten-specifiek verslaggevingsmodel](#)
- [2016/14: Openbare raadpleging over het ontwerp van norm inzake de opheffing van bepaalde normen en aanbevelingen van het IBR](#)

LIJST VAN AFKORTINGEN

ACV	Algemeen Christelijk Vakverbond	FSMA	<i>Financial Services and Markets Authority</i>	NGO	Niet-gouvernementele organisatie
AGB	Autonoom Gemeentebedrijf	HEC-ULg	<i>Ecole de Gestion de l'Université de Liège</i>	OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
APB	Autonoom Provinciebedrijf	HREB	<i>Hoge Raad voor de Economische Beroepen</i>	OEC	<i>Ordre des Experts-Comptables (Frankrijk)</i>
AUEB	Aantal Uren Equivalent Bedrijfsrevisor	IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board	OISZ	Openbare instellingen van sociale zekerheid
BBC	Beleids- en beheerscyclus	IAB	Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten	PCAOB	<i>Public Company Accounting Oversight Board</i>
BIBF	Beroepsinstituut van Erkende Boekhouders en Fiscalisten	IBR	Instituut van de Bedrijfsrevisoren	PE-KE	<i>Petites Entités – Kleine Entiteiten</i>
CBN	Commissie voor Boekhoudkundige Normen	ICHEC	<i>ICHEC Brussels Management School</i>	SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>
CFI	Cel voor Financiële Informatieverwerking	IFRS	<i>International Financial Reporting Standards</i>	SP	<i>Sole and Small Practitioners</i>
CNCC	<i>Compagnie Nationale des Commissaires aux Comptes (Frankrijk)</i>	IPSAS	<i>International Public Sector Accounting Standards</i>	UA	Universiteit Antwerpen
COC	Commissie van de openbare comptabiliteit	IPSASB	<i>International Public Sector Accounting Standards Board</i>	UCM	<i>Union des classes moyennes</i>
DGO	Directie-generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp	ISA	<i>International Standard on Auditing</i>	UGent	Universiteit Gent
DIPAC	<i>Délégation Internationale pour l'Audit et la Comptabilité</i>	ISAE	<i>International Standard for Assurance Engagements</i>	ULB	Université libre de Bruxelles
DMF	<i>Département des Marchés Financiers (Frankrijk)</i>	ISAR	<i>International Standards of Accounting and Reporting</i>	ULg	<i>Université de Liège</i>
EPSAS	<i>European Public Sector Accounting Standards</i>	ISQC	<i>International Standard on Quality Control</i>	UNamur	<i>Université de Namur</i>
EU	Europese Unie	ISRE	<i>International Standard on Review Engagements</i>	UNCTAD	Conferentie van de Verenigde Naties voor handel en ontwikkeling
EVA	Extern Verzelfstandigd Agentschap	ISRS	<i>International Standard on Related Services</i>	UNIZO	Unie van Zelfstandige Ondernemers
FAG	Financiële Actiegroep ter bestrijding van het witwassen van geld	IVZW	Internationale vereniging zonder winstoogmerk	VBO	Verbond van Belgische Ondernemingen
Febelfin	Belgische Federatie van de Financiële Sector	KMO	Kleine en middelgrote ondernemingen	VZW	Vereniging Zonder Winstoogmerk
FIDEF	<i>Fédération Internationale des Experts-comptables Francophones</i>	KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven	WCO	Wet Continuïteit Ondernemingen
		KVI	Kamer van verwijzing en instaatstelling		
		NBA	Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (Nederland)		
		NBB	Nationale Bank van België		

COLOFON

VERANTWOORDELIJK UITGEVER

Marc Bihain
Secretaris-generaal IBR
Emile Jacqmainlaan 135/1
1000 Brussel
info@ibr-ire.be

FOTOGRAFISCHE RECHTEN

IBR

OPMAAK EN UITWERKING

Comfi (www.comfi.be)

RAADPLEEG DE WEBSITE VAN HET IBR

www.ibr-ire.be

RAADPLEEG DE FOTOGALERIJ VAN HET IBR

www.flickr.com/photos/ibr-ire